

UDK 27-789.325(497.5+497.4)“1958”(091)
929Šagi, T.

Pregledni rad

Primljeno: 19. lipnja 2018.

Prihvaćeno za objavljivanje: 27. prosinca 2018.

ZAVRŠETAK PROVINCIJALNE SLUŽBE TOMISLAVA ŠAGIJA U ILIRSKOJ KAPUCINSKOJ PROVINCIJI I NJEZINA BAŠTINA KROZ DALJNJU POVIJEST

Anto BARIŠIĆ, Zagreb

Rad se bavi istraživanjem, prikazom i osvjetljavanjem dosad neistraženog djelovanja i aktivnosti koje je kao provincijal dvojezične i dvonacionalne, hrvatsko-slovenske, Ilirske kapucinske provincije imao tada mladi profesor i intelektualac Tomislav Šagi zadnjih mjeseci svoje provincijalne službe, koja je započela u srpnju 1955., a završila u srpnju 1958. godine. U ovom radu ograničavamo se na završno razdoblje njegove provincijalne službe, od siječnja 1958. godine pa do kraja iste godine budući da smo u prethodnim dvama znanstvenim radovima o tome već pisali. U jednom radu bavili smo se njegovim putom do izbora za provincijala, a u drugom radu smo se bavili samom provincijalnom službom od njegova izbora pa sve do kraja 1957. godine. Ovim radom nastavljamo tamo gdje smo u prethodnim radovima stali. U ovom radu, nakon vrlo kratkog osvrta na povijesni kontekst u kojem se odvijalo njegovo djelovanje koje je predmet našeg rada, istražiti ćemo i prikazati ono što je prethodilo provincijalnom kapitolu, njegove pripreme, odvijanje, a zatim ćemo obratiti pažnju i na profesorski rad Tomislava Šagija na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te na stalne prateće poteškoće u provinciji. U zadnjem dijelu ovoga rada ukazat ćemo na organizacijsko-pravnu baštinu koju je Tomislav Šagi kao provincijal ostavio tada Ilirskoj kapucinskoj provinciji, a koja je kasnije postala i ostala integrirani dio organizacijsko-pravne baštine Hrvatske kapucinske provincije sv. Leopolda Bogdana Mandića.

KLJUČNE RIJEČI: provincijal, Tomislav Šagi, Mala braća kapucini, Ilirska kapucinska provincija.

Uvod

Povod ovom istraživanju je 50 godina od ukinuća (1967. – 2017.) dvojezične i dvonacionalne, hrvatsko-slovenske redovničke provincije koja se zvala Ilirska. Ilirska kapucinska provincija osnovana je nakon odobrenja Svete Stolice 31. prosinca 1921. godine Dekretom generalnog ministra kapucinskog reda fr. Josephusa Antoniusa a S. Joanne in Persiceto,¹ a

¹ Usp. Generalni arhiv kapucinskog reda u Rimu, GA, G50, II.1. gdje se nalazi Dekret o ukidanju Štajerske i osnutku Ilirske kapucinske provincije, Romae die 30 Decembris 1921., str. 1. Dekreta. Generalni arhiv je smješten u međunarodnom kolegiju sv. Lovre Brindiškoga u Rimu.

ukinuta nakon odobrenja Svete Stolica Dekretom generalnog ministra Clementina a Vlissingena 1967. godine.² U drugom dijelu njezine relativno kratke povijesti najodgovorniju službu u provinciji kao provincijal obnašao je Tomislav Šagi. Provincijalna služba fra Tomislava Šagija trajala je od 19. srpnja 1955. godine, kada je na provincijalnom kapitolu Ilirske kapucinske provincije održanom u kapucinskom samostanu u Varaždinu bio izabran za provincijala pa sve do srpnja 1958. godine, kada je na provincijalnom kapitolu kao njegov nasljednik za provincijala izabran Slovenac Odilon Mekinda iz Cerknice. U našem radu pratimo aktivnost i djelovanje mladog provincijala Tomislava Šagija u zadnjih šest mjeseci njegove provincijalne službe, od siječnja do srpnja 1958. godine, s time da ćemo uključiti još nekoliko mjeseci poslije završetka službe provincijala budući da se na svoj provincijalni mandat povremeno vraća, analizira ga i tumači, osobito u korespondenciji. Zbog mnoštva i obilja dinamike na koju nailazimo pri istraživanju njegove provincijalne službe nije nam bilo moguće svu dotičnu tematiku objediniti pod jedan rad pa je ovo prirodni slijed i nastavak naših prethodnih dvaju istraživanja koja su povezana s njegovom provincijalnom službom.³ Tomislav Šagi je za provincijala bio izabran u 32. godini života i bio je »najmlađi provincijal u čitavoj kratkoj povijesti«⁴ Ilirske kapucinske provincije. Već i taj podatak nam privlači dužnu pažnju te govori o tako ranoj zrelosti i sposobnosti osobe koja će u kasnijoj fazi svoga znanstvenog stvaralaštva 1979. godine postati dopisnim članom Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (JAZU), i ostati kasnije doživotnim članom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU). Pogledamo li sačuvane Šematizme Ilirske kapucinske provincije od 1925. do 1966. godine pronalazimo da su svi dotadašnji provincijali bili birani u dobi iznad 50. godine života. Za ilustraciju recimo da se nasljednik Tomislava Šagija po završetku njegove provincijalne službe fra Odilon Mekinda nalazio u 74 godini života.

Smisao i cilj našeg istraživanja je, prema tomu, dvostruk: a) istražiti i prikazati dosada neistraženi jedan kraći dio zajedničke povijesti hrvatskih i slovenskih franjevac kapucina u nekadašnjoj Ilirskoj kapucinskoj provinciji dok se na njezinu čelu nalazio kao provincijal Tomislav Šagi i to u zadnjim mjesecima njegove provincijalne službe; b) da preko ovog prikaza damo prilog istraživanju zadnjeg dijela provincijalne službe Tomislava Šagija te time, nadamo se, stvorimo solidnu pretpostavku za njezino vrednovanje u sklopu njegovih mnogobrojnih kasnijih i akademskih i crkvenih i društvenih službi koje je obnašao, od kojih su neke imale i međunarodni značaj. U ovom radu i početnoj fazi redovničkog, kulturnog i teološkog stvaralaštva redovito ćemo se koristiti provincijalovim redovničkim imenom Tomislav i prezimenom oca Šagi, s obzirom da se u toj fazi svoga djelovanja tako prema tadašnjem vladajućem redovničkom običaju na dokumentima i drugdje potpisivao. Važno je napomenuti da opet prema redovničkim običajima Ilirske kapucinske provincije

---

² Usp. Dekret generalnog ministra fr. Clementiusa a Vlissingena o ukinuću Ilirske provincije i uspostavi hrvatskog i slovenskog komisarijata, Romae, die 21 mensis Iuli, anno 1967., u: GA, G50, II.1. Vidi vijest o ukinuću i podjeli također i u: Kronici Hrv. kapucinskog provincijalnog komisarijata za 1968. godinu. Kronika je pisana vlastoručno i stranice nisu numerirane.

³ Jedan znanstveni rad naslovljen je *Služba provincijala Tomislava Šagija u Ilirskoj kapucinskoj provinciji od 1955. – 1958. godine* i poslan za objavljivanje tijekom 2019. godine kao dio zbornika koji se priprema u čast 70. godine života zagrebačkog nadbiskupa i metropolite kardinala Josipa Bozanića.

⁴ Usp. Anto BARIŠIĆ, »Ilirska kapucinska provincija i put prema izboru Tomislava Šagija za provincijala 1955. godine«, *Diacovensia*, god. 26, br. 1, Đakovo, 2018., str. 51.

najčešći njegov potpis na raznim dokumentima samo je njegovo redovničko latinizirano ime i mjesto rođenja: Thomislao a Brodarovec. Tada još nije bio preuzeo i prezime majke Bunić te unutar crkvenog područja još se nije koristio krsnim i građanskim imenom Janko, čim će se od 60-ih godina 20. stoljeća redovito koristiti, te će u hrvatskoj i svjetskoj javnosti biti poznat pod imenima i prezimenima Tomislav Janko Šagi-Bunić.

1. Povijesni kontekst

Ilirska kapucinska provincija bila je samostalna provincija sastavljena od hrvatskih i slovenskih kapucina na području ondašnje države zvane Jugoslavija ali je bila sastavni dio reda franjevac kapucina, jednog od najvećih katoličkih redova u Katoličkoj crkvi čije je sjedište u Rimu, u Italiji. Čitavo razdoblje, kao i zadnji mjeseci provincijalne službe Tomislava Šagija, koje ćemo ovdje istražiti i prikazati, vrijeme je velikih napetosti i netrpeljivosti u odnosima između totalitarnoga komunističkog režima i Katoličke crkve i njezinih institucija, kao i u odnosima komunizma prema svim vjerskim zajednicama koje je ateistička ideologija komunizma nastojala zatrti. O tim teškim u to vrijeme odnosima postoje danas brojne studije na hrvatskom jeziku. Ipak smatramo ovdje potrebnim samo spomenuti tek nekoliko važnih povijesnih činjenica o vremenu unutar kojeg se odvija djelovanje Tomislava Šagija kao provincijala za vrijeme čitava njegova provincijalnog mandata kao i zadnjih mjeseci njegove provincijalne službe. Razdoblje posve neprijateljskih i vrlo zategnutih odnosa novo uspostavljene komunističke partijske vlasti prema Katoličkoj crkvi proteže se od 1945. godine, od završetka Drugoga svjetskog rata kada su komunisti preuzeli vlast, pa sve do protokola između »Jugoslavije i Svete Stolice koji je potpisan 25. lipnja 1966., a zatim i uspostave potpunih diplomatskih odnosa 1970. godine«⁵. O općem poratnom stanju ponešto saznajemo i od kroničara kapucinskog samostana u Varaždinu koji to stanje opisuje sljedećim riječima: »Dušobrižnički rad odvijao se normalno koliko je to bilo moguće u sadašnjim prilikama. Mise su srednje posjećivane. [...] Ima ih koje je ovo doba privelo k Bogu no ima ih koji su u sadašnjoj situaciji ostavili Boga. Neki iz straha pred javnim mnijenjem (kukavičluk), neki (kako kažu) iz straha da ne izgube službu, a drugi opet jer im tako godi (opća pojava poslijeratnog doba). Stanje između Crkve i države kao i do sada. Odnosi se nisu uredili.«⁶ Kroničar i nekoliko godina kasnije konstatira neuređene odnose između Crkve i države kad kaže: »Odnos između Crkve i države još uvijek <po starom> tj. neuređeno.«⁷

Te kratko naznačene vrlo nepovoljne vanjske društvene i političke prilike ondašnje države pratit će djelovanje provincijala Tomislava Šagija i zadnjih mjeseci njegove provincijalne službe. Mi ćemo se u ovom radu pozabaviti prikazom istraženih internih prilika Ilirske kapucinske provincije kojoj je bio na čelu Tomislav Šagi koji će u kasnijim fazama svoga života i djelovanja »svojom intelektualnom pronicljivošću, velikim znanjem i

⁵ Zdenko RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945. – 1991. Od zajedništva do razlaza*, Zagreb, 2006., str. 375–376.

⁶ Kronika samostana Reda male braće kapucina u Varaždinu za 1950. godinu. Kronika je pisana rukom i nije numerirana, a obuhvaća razdoblje od 1652. do 2009. godine. Dalje ćemo koristiti kraticu: *KSVŽ*.

⁷ Usp. *KSVŽ* za 1954. godinu.

istančanim osjećajem za sintezu steći zavidan ugled u znanstvenim krugovima i simpatije najšireg čitateljstva u domovini i svijetu»⁸ i čija će kasnija znanstvena djela na latinskom jeziku »postati integrali dio ne samo crkvene, već i kulturne i političke povijesti antike i bit će namijenjena znanstvenim krugovima širom svijeta zbog čega su vrijedan prinos našoj i svjetskoj historiografiji»⁹.

2. Ususret provincijalnom kapitolu

2.1. Provincijalova molba za anticipacijom provincijalnog kapitula

Za provincijala Ilirske kapucinske provincije Tomislav Šagi bio je izabran na provincijalnom kapitolu koji se održao u kapucinskom samostanu u Varaždinu 19. srpnja 1955. godine na mandat od tri godine prema propisu kapucinskih Konstitucija.¹⁰ Budući da je 19. srpnja 1958. godine istjecao njegov trogodišnji provincijalni mandat, do toga vremena mladi i vrlo aktivni provincijal, već prema uhodanoj tradicionalnoj proceduri, trebao je prije toga pripremiti sve da se provincijalni kapitul mogne pravovremeno i uspješno organizirati i održati. Međutim, provincijal Tomislav želio je da se provincijalni kapitul održi i prije isteka naznačenog datumskog roka 1958. godine. U tom smislu svoju je molbu za anticipacijom provincijalnog kapitula uputio generalnom ministru kapucinskog reda Benignu a S. Ilario Milaneseu. Tako je provincijal Tomislav već početkom 1958. godine, 31. siječnja, generalnom ministru uputio molbu u kojoj je tražio anticipaciju održavanja provincijalnog kapitula Ilirske kapucinske provincije, navodeći za to, po njemu, vrlo važne razloge. Budući da mu je provincijalni mandat trajao do 19. srpnja 1958. godine, on je u dopisu generalnom ministru molio da se provincijalni kapitul održi odmah poslije Uskrsa, navodeći za to važne razloge i oslanjajući se na Konstitucije br. 144, koje predviđaju mogućnost da provincijal sazove provincijalni kapitul i prije isteka mandata »iz bilo kojeg drugog opravdanog razloga«. Provincijal Tomislav je u molbi generalnom ministru za to naveo tri važna razloga i obrazložio ih: »1. Posebne prilike u provinciji su takve da novoizabrani provincijal treba prije imenovanja gvardijana, upravitelja i drugih službi u provinciji moći obaviti kanonsku vizitaciju kako bi osobno upoznao prilike i stanje u provinciji i potrebe pojedinih kuća, koje su enormne, osobito po pitanju nedostatka zvanja za braću laike; 2. Iduće školske godine najveći problem nastaje s obzirom na smještaj klerika studenata – sadašnjih novaka – ... Novoizabrani provincijal sa svojim definitorijem treba imati dovoljno vremena da taj problem riješi.; 3. Smatram neodložnim da novi provincijal na početku svoje službe dođe u Rim na generalni kapitul i da o svim problemima radi napretka provincije može razgovarati s

---

⁸ Franjo ŠANJEK, »Pedeset godina znanstvenog i literarnog rada Tomislava J. Šagi-Bunića (1939. – 1989.)«, *Croatia christiana periodica*, god. 23, br. 23, Zagreb, 1983., str. 105.

⁹ Usp. *Ljetopis Jugoslavenske akademije za 1979. godinu*, knj. 83, Zagreb, 1980., str. 383.

¹⁰ »Provincijalni kapitul neka se drže svake tri godine s dopuštenjem generalnog ministra« (8. poglavlje, br. 144), u: *Pravilo i oporuka serafskoga Oca sv. Franje i Konstitucije manje braće kapucina* (ur. Alojzije NOVAK), Zagreb, 1963. Za sve daljnje navode iz Konstitucija koristit ćemo se ovim izdanjem budući da je taj propis oduvijek važeći, a ukoliko se pojedini propisi kojima se budemo služili eventualno budu razlikovali od tog izdanja Konstitucija, na to ćemo pravovremeno ukazati.

novom upravom Reda.«¹¹ Iz generalne kurije na tu molbu provincijalu generalni ministar je odgovorio da je njegovu molbu zajedno s definitorijem razmatrao i da »na žalost njegovoj molbi za anticipacijom provincijalnog kapitula ne mogu udovoljiti. U Redu nije običaj da provincijalni kapitul bude održan prije generalnog kapitula«¹². Te godine je, naime, trebao biti održan i generalni kapitul kapucinskog reda, kako je vidljivo iz okružnice generalnog ministra: »Kako je već svima poznato, iduće godine 1958. slaviti ćemo generalni kapitul....«¹³ Čini se da su neki u generalnoj kuriji provincijalovu molbu za anticipacijom provincijalnog kapitula tumačili kao da je to neki njegov diplomatski pretkapitularni manevar. Kad se nekoliko mjeseci kasnije, već kao bivši provincijal, u korespondenciji s Hadrijanom Borakom bude osvrnuo na detalj svoje molbe za anticipacijom provincijalnog kapitula istaknuo je, među ostalim, kako ga »strašno čudi ako bi se u Kuriji bilo mislilo da su moj zahtjev za kapitul odmah poslije Uskrsa i slično samo licemjerno sračunati akti. I točka.«¹⁴ Nekoliko dana prije održavanja provincijalnog kapitula u jednom pismu Hadrijanu Boraku Tomislav će se opet vratiti na, već staro, pitanje anticipacije kapitula i konstatirati: »već više mjeseci sam samo de nomine provincijal /dignitas/, a Generalni je definitorij smatrao važnijom čuvati neku usanzu, nego li stvari gledati u oči!«¹⁵ O traženju anticipacije provincijalnog kapitula kao i o razlozima za to provincijal je spomenuo kasnije i svim kapitularcima u svom izvješčaju na redovitom provincijalnom kapitolu.¹⁶

2.2. »Ja zaista ne želim biti provincijal«

U ozračju pred održavanje generalnog kapitula kapucinskog reda u Rimu (svibanj – lipanj 1958.) i provincijalnog kapitula Ilirske kapucinske provincije u Varaždinu (srpanj 1958.)

¹¹ Usp. Molba provincijala Tomislava generalnom ministru Benignu a S. Ilario Milanesea, Zagreb, 31. I. 1958., u: Osobni arhiv Tomislava Janka Šagi-Bunića (dalje: OATJŠB), fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958. Molba sadrži jednu stranicu teksta.

¹² »dolet Nobis quod precibus tuis de Provinciae vestrae Capitulo anticipando annuere non possumus. Non enim in Ordine consuetudo ut Capitula provincialia ante Capitulum generale anticipentur«. Usp. Odgovor generalnog ministra fr. Benignusa a S. Ilario a Milanese provincijalu Tomislavu, Rim, 11. II. 1958., u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958. Odgovor sadrži pola stranice teksta.

¹³ »Ut omnibus iam notum est, proximo anno 1958 celebrandum erit Capitulum Generale...«, Benignus a S. Ilario Milanese, Min. Gen. O.F.M.Cap., »Litterae circulares Revmis et Adm. RR. PP. Vocalibus proximi Capituli Generalis«, Rim, 17. IX. 1957., u: *Analecta Ordinis fratrum minorum capuccinorum*, vol. 73, Fasc. 9–10, Rim, 1957., str. 162. *Analecta* je službeno glasilo kapucinskog reda i dalje ćemo se koristiti kraticom: AO.

¹⁴ Pismo Tomislava J. Šagi-Bunića Hadrijanu Boraku, str. 4. Pismo od četiri stranice pisano strojopisom, nije datirano, ali je na pismu rukom dopisano »primio 2. X. '58.«, u: Generalni arhiv Kapucinskog reda u Rimu (dalje: GA), G50, fascikl 3.

¹⁵ Pismo provincijala Tomislava Hadrijanu Boraku u Rim, Zagreb, 2. VII. 1958., str. 7, u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959.

¹⁶ Usp. Tomislav ŠAGI, provincijalni ministar, *Govor na provincijalnom kapitolu 22. VII. 1958. o životu i radu Ilirske provincije u trogodištu 1955. – 1958.*, str. 13. Riječ je o provincijalovu trogodišnjem izvješčaju koji je podnio kapitularcima na kraju svoje provincijalne službe na provincijalnom kapitolu 1958. godine. *Govor* sadrži trinaest punih stranica teksta i nalazi se u: OATJŠB, u fasciklu Dopisi T. J. Šagi-Bunića kao provincijala i prefekta studija 1956. – 1964. U daljnjem izlaganju za ovaj *Govor* koristit ćemo se kraticom: GTŠ. Kroničar kapucinskog samostana u Varaždinu bilježi da je taj *Govor* provincijal na provincijalnom kapitolu »čitao 70 minuta«. Usp. *Kronika kapucinskog samostana u Varaždinu* za datum 22. VII. i godinu 1958.

iz nekih misli provincijala Tomislava koje je u pismu uputio Hadrijanu Boraku moguće je nazrijeti da se u pozadini unutar Ilirske kapucinske provincije odvijala tiha ali odlučna kampanja za novog provincijala. Nadalje, ističe se misao da je Hadrijan Borak bio uvjerenja kako sadašnji provincijal i dalje želi biti provincijalom. U tom smislu provincijal Tomislav mu jasno piše: »Ja zaista ne želim biti provincijal. Želim samo dobro i napredak provinciji i Redu. Sebi želim samo mogućnost znanstvenog teološkog rada, jer mislim da me na to Gospodin pozvao. [...] Neke osobe koje ste Vi nekada poznavali, sada više dobro ne poznajete...«¹⁷ U jednom prethodnom pak pismu Boraku, iz veljače iste godine, kad se osvrće na svoj provincijalni mandat i na svoj izbor za provincijala prije tri godine piše mu: »Ja nisam baš previše «rado» bio provincijalom, ali sam ipak svoj provincijalat – koji mi je došao tako neočekivano i popraćen unutrašnjom razljućenošću zbog situacije koja je dovela do moga izbora – nastojao ispuniti radom do skrajnjih mogućnosti. [...] u svemu sam želio nastaviti djelo moga dragoga i zaslužnoga predšasnika, koji sa svojih 10 glasova, što ih je dobio na preliminarnom glasovanju, nije mogao biti izabran, da ja budem izabran sa devet!«¹⁸ Koliko je Hadrijan Borak bio uvjeren da Tomislav i dalje želi biti provincijalom, jasno je i iz činjenice da mu provincijal i u srpnju, nekoliko dana prije održavanja provincijalnog kapitula, opet mora ponoviti što mu je već prije nekoliko mjeseci o tome pisao: »Vi ste imali sasvim krivo (to Vam istom sad pišem), kad ste u jednom pismu pisali nešto kao da mislite da bih ja želio biti provincijal. Ja samo ne bih želio da pametne stvari propadnu zbog nepametnih razloga.«¹⁹ Na drugom mjestu mu opet o tome kaže: »Vi niste dobro shvatili, ako ste mislili, da ja želim biti naprijed provincijal, ja bih se odrekao, kad bi me tko imenovao.«²⁰

Provincijal Tomislav će jednake misli o tome da ne želi biti provincijal, kako bi neki mogli protumačiti njegovu molbu za anticipacijom provincijalnog kapitula, ponoviti i generalnom ministru. U osobnom pismu generalnom ministru osvrnut će se i na činjenicu da kao provincijal kroz pola godine u provinciji nije mogao učiniti ništa: »Prema tome, Vaše očinstvo lako razumije koliko se gorčine nakupilo u mom srcu što s jedne strane kroz pola godine nisam praktički mogao učiniti ništa da napravim ono što sam smatrao posve nužnim, a s druge pak strane morao sam vršiti službu provincijala... Niti onda, kad sam pisao molbu 31. siječnja 1958., niti sada se ne smatram da ponovno budem biran za provincijala. Gospodin moj Isus zna da nisam želio službu provincijala niti sam je rado vršio jer svoju službu vidim u drugom polju djelovanja, u znanstvenoj dogmatskoj teologiji.«²¹

¹⁷ Pismo Tomislava J. Šagi-Bunića Hadrijanu Boraku, Zagreb, 6. III. 1958., str. 3, u: GA, G50, fascikl 3. Pismo sadrži četiri stranice rukopisnog teksta s priloženom Šagijevom molbom gen. ministru za anticipacijom provincijalnog kapitula.

¹⁸ Pismo Tomislava J. Šagi-Bunića Hadrijanu Boraku, Zagreb, 5. II. 1958., str. 1, u: GA, G50, fascikl 3. Pismo sadrži pet stranica strojopisnog teksta.

¹⁹ Pismo Tomislava J. Šagi-Bunića Hadrijanu Boraku, str. 1–2. Pismo sadrži dvije stranice rukopisnog teksta, Zagreb, 2. VII. 1958., u: GA, G50, fascikl 3.

²⁰ Pismo provincijala Tomislava Hadrijanu Boraku u Rim, Zagreb, 2. VII. 1958., str. 8, u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959.

²¹ »Unde Pat. Vestra facile intelliget, quanta acerbitas in corde meo accumulata sit, cum per dimidium anni de facto ex una parte quasi nihil facere potuissem ut ea in effectum perducerentur, quae omnino necessaria iudicaveram ... Nec tunc, quando preces 31. ianuarii 1958 scripsi, nec nunc pute me denuo electum iri Provinciale. Et Dominus meus Jesus scit, me Provincialatum non desiderare nec voluntarie suscepturum, quoniam munus vitae meae in alio campo activitatis video, scilicet in campo scientifico theologiae dogmaticae.« Usp.

Prije izbora za novog provincijala Ilirske kapucinske provincije Tomislav Šagi će na provincijalnom kapitulu 23. srpnja 1958. dati javnu izjavu u kojoj će svim kapitularcima dati do znanja ono što je prethodnih mjeseci pisao Hadrijanu Boraku, a malo prije kapitula, kako smo netom spomenuli, i novom generalnom ministru Clementinu. Donosimo dio izjave: »molim i pozivam sve one među ocima Kapitularcima, koji moj Provincijalat odobravaju pa zato možda smatraju prikladnim da meni dadu glas za Provincijala, neka to nikako ne čine. Neka radije dadu svoj glas onome, koga smatraju takvim, da će isti rad i način upravljanja znati, moći i htjeti nastaviti. Ja za tu molbu imam veoma velikih razloga pred Gospodinom Bogom.«²² Ako imamo u vidu kasnije bogato teološko i književno stvaralaštvo tadašnjeg provincijala Tomislava Šagija, osobito njegov strogo znanstveni rad i doprinos na području dogmatske, teandričke kristologije²³ Kalcedonskog sabora iz 451. godine, onda nam se njegove gornje izjave o tome da ne želi biti dalje provincijalom, gledano s naše vremenske distance, itekako čine utemeljenima.

2.3. Provincijal ne može ići u Rim na generalni kapitul Reda male braće kapucina

U prethodnim redcima ovoga rada naznačili smo da je redoviti generalni kapitul Male braće kapucina bio zakazan da se održi 1958. godine. Iz službenog poziva generalnog ministra Benignusa a Sant'Ilario Milanese provincijalu Ilirske kapucinske provincije Tomislavu Šagiju saznajemo da će generalni kapitul započeti »29. svibnja u Rimu i da u Rim treba doći do 27. svibnja popodne«²⁴. Generalni ministar je u jednom dopisu obavijestio sve sudionike generalnog kapitula da se početak održavanja generalnog kapitula, koji je bio određen da »započne 21 svibnja 1958. premješta za tjedan dana kasnije zbog talijanskih državnih izbora«²⁵. Generalni ministar kapucinskog reda Benignus a Sant'Ilario Milanese uputio je provincijalu Tomislavu Šagiju službeni poziv za sudjelovanje na generalnom kapitolu koji će se održati u »Rimu a koji će započeti 29. svibnja 1958. godine«²⁶. U tom smislu poduzeti su neki koraci od strane Kurije i provincijala Tomislava Šagija kako bi provincijal mogao otići i sudjelovati na sazvan i zakazani generalni kapitul u Rim. Budući

Tomislav ŠAGI, Osobno pismo generalnom ministru kapucinskog reda Clementinu a Milwaukee, datirano 19. VII. 1958., str. 2, bez naznake mjesta, i bez ikakva potpisa, u: OATJŠB među korespondencijskom gradom, u fasciklu Šagi-Bunić provincijal 1955. – 1958. Pismo sadrži četiri pune stranice teksta na latinskom jeziku. Iz konteksta pisma zaključujemo da je autor pisma provincijal Tomislav Šagi.

²² Izjava p. Tomislava iz Brodarovca na prov. Kapitolu u Varaždinu dana 23. srpnja 1958., u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958. Strojopisna Izjava sadrži nekoliko rečenica teksta na hrvatskom jeziku ali i u latinskom prijevodu, vlastoručno potpisana, a ispod naslova Izjave rukom dopisano »pročitana poslije izbora četvrtoga definitora i poslije kulpe«.

²³ O pregledu njegova znanstvena rada i doprinosa na području dogmatske, teandričke kristologije vidi u: Anto BARIŠIĆ, *Teandrička kristologija Tomislava Janka Šagi-Bunića*, Zagreb, 2012., str. 42–47.

²⁴ Usp. Poziv generalnog ministra kapucinskog reda Benignusa a Sant'Ilario Milanese provincijalu Ilirske kapucinske provincije Tomislavu Šagiju na generalni kapitul, Rim, 31. III. 1958., u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958. Dopis sadrži jednu stranicu teksta. Poziv sadrži jednu stranicu teksta.

²⁵ Usp. *Revmi p. Ministri Generalis quibus Capitulum Generale ad diem 27 Maii et sequentes differendum esse annuntiatur*, Rim, 19. III. 1958., u: AO, vol. 74, Fasc. 3–4 (1958.), str. 65.

²⁶ Usp. Službeni dopis i poziv generalnog ministra Male braće kapucina fr. Benignusa a Sant'Ilario Milanese provincijalu Tomislavu za sudjelovanjem na generalnom kapitolu, Rim, 31. III. 1958., u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958. Dopis sadrži jednu stranicu teksta.

da su u to vrijeme odnosi između tadašnje države Jugoslavije i Katoličke crkve još uvijek bili vrlo zategnuti, takvo stanje će se odraziti te utjecati i na to da provincijal Tomislav Šagi neće od mjerodavnog državnog ureda dobiti putovnicu s kojom bi mogao izići iz zemlje i otići u Rim na kapitul.

Pripreme za odlazak u Rim na generalni kapitul provincijala Tomislava poduzete su na vrijeme. Hadrijan Borak krajem ožujka 1958. godine iz Rima javlja provincijalu Tomislavu »da je zamolio Odilona da mu pošalje garantno pismo«²⁷. Odilon je poduzeo određene korake u tom pogledu pa nekoliko dana kasnije javlja provincijalu Tomislavu »ker sem storil takoj vse potrebne korake, da Vam omogočim prihod v Italijo in Rim«²⁸. U kratkom pismu Odilon obavještava provincijala Tomislava da mu je »poslao <garantno pismo> generalnog ministra čiji je potpis potvrdila Kongregacija za redovnike, a potpis Kongregacije za redovnike je potvrdilo tajništvo Njegove Svetosti. Potpis tajništva Njegove Svetosti je potvrdila apostolska nuncijatura pri talijanskoj vladi, a potpis apostolske nunucijature je potvrdilo talijansko ministarstvo vanjskih poslova«²⁹. Originalno garantno pismo generalnog ministra provincijalu Tomislavu je na francuskom jeziku od nepune stranice teksta u kojem stoji: »Zakonodavstvo Reda, kako znade, nalaže provincijalnom ministru svih provincija da sudjeluje na generalnom kapitolu. Stoga nam je čast pozvati Vas da dođete u Rim.«³⁰

Garantno pismo provincijalu Tomislavu Šagiju ovjereno kod najviših državnih i crkvenih talijanskih vlasti nije pomoglo kod jugoslavenskih vlasti da mu izdaju putovnicu. Iz njegova pisma Hadrijanu Boraku saznajemo da je predao molbu za izdavanje putovnice na koju mu »još nisu odgovorili. Sve to ima u rukama advokat. Svakako pođite p. Generalu pa mu rastumačite, zašto ne mogu doći.«³¹ U žalbi koju je podnio mjerodavnim državnim vlastima koje mu nisu izdale putovnicu navodi sljedeće: »Saopćeno mi je da mi je odbijena molba za izdanje pasoša za Italiju. Ujedno mi je saopćeno da se protiv tog rješenja mogu žaliti Državnom sekretarijatu za unutrašnje poslove NR Hrvatske što ovime i činim i predlažem da mi se žalba uvaži i da mi se dozvoli putovanje u Italiju, tj. u Rim.«³² Ali ni ta žalba nije

---

²⁷ Pismo Hadrijana Boraka provincijalu Tomislavu Šagiju, Rim, 27. III. 1958., str. 1, u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959. Pismo sadrži četiri stranice rukopisnog teksta.

²⁸ Pismo Odilona iz Rima provincijalu Tomislavu u kojem ga obavještava koje je korake poduzeo da može doći u Rim na generalni kapitul. Pismo je datirano, Rim, dne 17. aprila 1958., a sadrži pola stranice teksta na slovenskom jeziku kraćeg formata, u: OATJŠB među korespondencijskom građom, u fasciklu Šagi-Bunić provincijal 1955. – 1958.

²⁹ Pismo Odilona provincijalu Tomislavu, Rim, 17. IV. 1958., u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958. Dopis sadrži kraću stranicu teksta na slovenskom jeziku. Seriju potpisa od nadležni crkvenih i državnih tijela koje Odilon spominje i njihovih ovjera imamo u hrvatskom prijevodu na jednoj stranici teksta, u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958.

³⁰ »La législation de l'Ordre, Vous le savez, impose au Ministre Provincial de toutes nos provinces de participer au Chapitre Général. Nous avons donc l'honneur de Vous inviter à venir à Rom« Dopis generalnog ministra Male braće kapucina Benignus de S. Ilario Milanese naslovljeno provincijalu T.R.P. Janko Šagi, Rim, 29. III. 1958., u: OATJŠB, fascikl dopisi generalnog ministra OFM^{Cap}. o dr. Šagi-Buniću 1949. – 1969.

³¹ Pismo Tomislava J. Šagi-Bunića Hadrijanu Boraku, str. 1–2. Pismo sadrži dvije stranice rukopisnog teksta, Zagreb, 2. VII. 1958., u: GA, G50, fascikl 3.

³² Usp. Žalba radi neizdavanja putne isprave Narodnom odboru grada, Sekretarijat za unutrašnje poslove, Ured za pasošku službu, Šagi Janko, kapucin iz Zagreba, Zagreb, 22. VIII. 1958., u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958. Žalba sadrži pola stranice teksta.

urodila nikakvim plodom.³³ Važno nam se u ovom kontekstu čini spomenuti i jedan drugi važan, gotovo intrigantan detalj koji se tiče provincijalove molbe za izdavanjem putovnice. U arhivu smo pronašli jedan list u obliku protestne note i molbe s rukopisnim tekstom na objema stranama iz kojeg se vidi sljedeće. Provincijal podsjeća da je još 30. IV. 1958. godine uputio molbu da mu se izda dozvola za put u Italiju radi generalnog kapitula. Međutim, dalje navodi da je zbog velike zaposlenosti dana »13. V. 1958. poslao jednog svoga kapucinskog studenta da vidi je li putna isprava gotova, ali je taj student neovlašteno povukao dokumente i obustavio postupak. Budući da on nikako nije bio ovlašten da postupak obustavlja, nego samo da obavi sve što je potrebno da ja putnu ispravu dobijem, to ovime proglašujem njegovu izjavu nevažećom i njegov potpis neovlaštenim, pa molim Naslov da dokumente natrag prime i postupak oko izdavanja putnice nastavi i privede kraju.«³⁴ Ovaj nam detalj otkriva i baca svjetlo čak i na neku vrstu sabotaže na provincijalov put na generalni kapitul u Rim. Ne dobivši tako putovnicu, provincijal nije mogao otići u Rim i osobno sudjelovati na generalnom kapitolu kako je to oduvijek bio običaj i pravo svakog provincijala. S obzirom na tako nepovoljne prilike i okolnosti koje su mu kao provincijalu priječile da sudjeluje na generalnom kapitolu, provincijal Tomislav Šagi će krajem svibnja generalnoj upravi kapucinskog reda uputiti službenu molbu da ga na generalnom kapitolu zastupa Hadrijan Borak, član Ilirske kapucinske provincije, koji je tada djelovao u Rimu kao profesor u internoj školi međunarodnog kolegija sv. Lovre Bridiškoga. Borak je u to vrijeme također obnašao službu II. generalnog kustosa, prefekta studija u kolegiju i savjetnika tajništva za generalne studije. U molbi je provincijal naveo da »nondum accepi permissum potestatum civilium, ut e finibus F. N. R. Jugoslaviae exire possim, neque eadem ex causa possibile est, ut ad Capitulum generale accedat primus Definitor provinciae«³⁵. Početkom lipnja, za trajanja generalnog kapitula Borak javlja provincijalu: »Ja nijesam dobio dozvolu da prisustvujem Kapitolu. Ne znam za što je bilo odbijeno. Možda je kriv tvoj Sermo. To će Odilon znati. [...] Silno sam razočaran što Tebe nije bilo.«³⁶ Po završetku generalnog kapitula u Analecti čitamo da je Generalni kapitul Reda male braće kapucina, 74. po redu, održan od 27. V. do 7. VI. 1958. u međunarodnom kolegiju sv. Lovre Brindiškoga u Rimu. Na popisu sudionika za kapitul »nalazimo i provincijala Ilirske kapucinske provincije pod rednim brojem 55 (P. Thomas a Brodarovec, Min. Prov.) [...] te je na popisu bilo sveukupno 124 kapitularca«³⁷. Jednako tako u službenom glasilu kapucinskog reda nalazimo podatak da na generalni ka-

³³ U arhivu pronalazimo i *Rješenje* kojim se odbija žalba provincijala Tomislava na neizdavanje putovnice radi puta na generalni kapitul u Rim, u Italiju. U *Rješenju* koje je izdao Državni sekretarijat za unutarnje poslove – Odjel za pograničnu službu i strance br. 10532/58 od 25. IX. 1958. stoji: »U vezi Vaše žalbe od 28. 8. o. g. br. 20799/58 za izdavanje putne isprave za putovanje u Italiju ovaj sekretarijat donosi Rješenje da se Vašoj molbi u smislu čl. 21. Pravilnika o putnim ispravama za prijelaz preko državne granice ne udovolji i putovanje ne odobri.« Vidi kopiju *Rješenja* u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958. Rješenje sadrži jednu stranicu teksta.

³⁴ OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958.

³⁵ Usp. Dopis provincijala Thomislaus a Brodarovec generalnoj upravi kapucinskog reda da ga u slučaju spriječenosti sudjelovanja na generalnom kapitolu 1958. godine zastupa dr. fra Hadrijan Borak. Dopis sadrži jednu stranicu teksta na latinskom jeziku, a datiran je Zagreb 19. maii 1958. pod br. 181/58., u: OATJŠB među korespondencijskom građom, u fasciklu Šagi-Bunić provincijal 1955. – 1958.

³⁶ Pismo Hadrijana Boraka provincijalu Tomislavu Šagiju, Rim, 3. VI. 1958., u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959. Pismo sadrži jednu stranicu rukopisnog teksta.

³⁷ Usp. AO, vol. 74, Fasc. 5–6, Rim, 1958., str. 103.

pitul nisu mogla doći šestorica kapitularaca među kojima je i provincijal Ilirske kapucinske provincije: »Capitularibus sex pro dolor! ob tristissima dilectae suae patriae adiuncta ne hac quidem vice Romam advenire potuerun, scilicet Minister Prov. et Custos Gen. Provinciae Bohemo-Moravae, Minister Prov. et Custos Gen. Provinciae Cracoviensis, Minister Provinciae Illyricae ac Commissarius Prov. Hungariae.«³⁸ Provincijal Tomislav dopisom je obavijestio svu braću u provinciji da je na generalnom kapitulu »2. i 3. lipnja 1958. izabrana nova generalna uprave kapucinskog Reda na čijem je čelu novoizabrani generalni ministar Clemens Milwaukee«³⁹.

2.4. Sermo – prijedlog provincijala za reformom Reda male braće kapucina

Odgovarajući na poziv generalnog ministra upućen svim sudionicima generalnog kapitula kako je vidljivo iz Okružnice u rujnu 1957. godine⁴⁰, provincijal Tomislav pripremio je opširan *Sermo*⁴¹ (*Govor*), čija je tema provincijalovi prijedlozi za reformom kapucinskog reda. Ovdje nemamo namjeru ulaziti u sve moguće pojedinosti i detalje Serma, makar to oni po sebi zaslužuju, nego samo želimo ukazati na provincijalovu osjetljivost za suvremenost i redovničku širinu koja nije ostala ograničena samo na provinciju, nego je aktivno tražio put za mobilizaciju čitava kapucinskog reda, zapravo čitava redovništva, koji je zajedno s ostalim katoličkim redovima »za sadašnje vrijeme smatrao nedovoljno adaptiranim i jednostavno nedovoljno živim, a previše muzejskim«⁴².

Iz jednog pisma upućenog Hadrijanu Boraku otkrivamo da se provincijal Tomislav Šagi nadao da će njegov *Sermo* »ako ništa drugo, onda bar uzbuditi neke duhove, da neka goruća pitanja počnu shvaćati kao pitanja, a ne kao riješene stvari«⁴³. S druge strane svjedočanstvo Bonaventure Dude, suradnika i kolege provincijala Tomislava Šagija, također nam otkriva provincijalovu želju za reformom kapucinskog reda jer je »on već tada mislio na reformu Kapucinskog reda«⁴⁴. Tekst Serma šalje »kao svoj odgovor na generalov poziv da provincijali pošalju prije početka generalnog kapitula pitanja o kojima misle da na kapitolu treba raspravljati«⁴⁵. Svoj *Sermo* provincijal je poslao i ge-

---

³⁸ Usp. *Isto*, str. 101.

³⁹ Usp. Tomislaus a Brodarovec, Svoj časnoj braći prov. Ilirije pozdrav i blagoslov u Gospodinu, Br. 210/58., Zagreb, 7. VI. 1958., u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno, 1955. – 1958. Dopis sadrži jednu stranicu teksta.

⁴⁰ Usp. AO, vol. 73, Fasc. 9–10, Rim, 1957., str. 162.

⁴¹ *Sermo* je napisan na latinskom jeziku, datiran 16. V. 1958., sadrži nepunih deset strojopisno gustih stranica teksta, a nalazi se u OATJŠB u više kopija. Jednu od njih nalazimo u fasciklu provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno, 1955. – 1958.

⁴² Pismo provincijala Tomislava Hadrijanu Boraku u Rim, Zagreb, 9–10. VI. 1958., str. 2, u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959. Pismo sadrži nepunih devetnaest stranica strojopisnog teksta.

⁴³ Pismo provincijala Tomislava Hadrijanu Boraku u Rim, Zagreb, 9–10. VI. 1958., str. 1, u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959. Pismo sadrži nepunih devetnaest stranica strojopisnog teksta.

⁴⁴ *Autorizirano svjedočanstvo dr. fra Bonaventure Dude o dr. fra Tomislavu Janku Šagi-Buniću*, str. 3, u: OATJŠB, fascikl autorizirana svjedočanstva o Tomislavu Janku Šagi-Buniću.

⁴⁵ Thomislaus a Brodarovec, *Reverendissime Pater Minister Generalis, Reverendissimi et admodum reverendi Patres Capitulares*, Zagreb, 16. V. 1958., u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti,

neralnom ministru osobno što je vidljivo iz jednog pisma koje mu je uputio: »Šaljem Vam tekst govora što ga žarko želim izreći na idućem generalnom kapitolu Vašom i dozvolom generalnih definitora.«⁴⁶ Budući da nije mogao osobno poći na generalni kapitul u Rim, premda bi »volio da je tamo jer bi onda mogao više toga čuti i vidjeti«⁴⁷, iz razloga koje smo iznijeli u prethodnim redcima, želio je da taj *Sermo* pročitava umjesto njega Hadrijan Borak, koji je bio u Rimu. U dopisu i molbi generalnoj upravi da ga Borak zastupa na generalnom kapitolu jer on ne može doći na generalni kapitul iz objektivnih razloga koje navodi u istom dopisu, jednako moli da Borak pročitava njegov *Sermo* svim sudionicima generalnog kapitula.⁴⁸ Tada mladi provincijal koji je prolazio kroz 35 godinu života smatrao je da u Redu male braće kapucina »treba veoma mnogo raditi i dosta toga reorganizirati, jer je previše toga nekako patrijarhalno«⁴⁹. Provincijal je *Sermo* poslao u Rim i Hadrijanu Boraku da ga ovaj podijeli sudionicima generalnog kapitula. Nepuni mjesec prije provincijalnog kapitula Borak javlja provincijalu: »Ja sam Tvoj *Sermo* dao kapitarima (ali ne svima, jer nijesam mogao), osim toga sam ga dao generalu i generalnim definit. U koliko će ga uvažiti, to će se naskoro vidjeti.«⁵⁰ U istom pismu ga Borak obavještava da je odmah nakon izbora novog generalnog ministra njegov *Sermo* dao i novoozabranom generalu Clemensu a Milwaukeu i generalnoj upravi: »Nakon izbora sam novome Generalu i novim Definitorima odmah predao Tvoj *Sermo* pro capit. Generali.«⁵¹ Hadrijan Borak smatra da se *Sermo* provincijala Tomislava »čita lako i u cijelosti daje utisak govora koji je pisan jakom koncentracijom«⁵². U jednom se drugom pismu pak se o *Sermu* Borak izrazio također vrlo pozitivno: »Nema sumnje da je tvoj *Sermo* excelentan i da će oni koji ga budu s interesom čitali ostati iznenađeni pred jasnoćom Tvojih sugestija.«⁵³ Jednu kopiju *Serma* provincijal je dao i svom kolegi i suradniku Bonaventuri Dudi, koji mu je u jednom pismu na tu temu odgovorio ovim riječima: »Carissime, ... Želio bih vidjeti uspjehe tvoga kapitula! Na vlaku sam se

razno, 1955. – 1958. Sadrži nepunih deset stranica teksta. Riječ je o prilogu koji je provincijal poslao na generalni kapitul kapucinskog reda da pitanja unutar njega budu uvrštena u dnevni red kapitula.

⁴⁶ Pismo provincijala Tomislava generalno ministru Benignu, Zagreb, 17. V. 1958., u: OATJŠB, fascikl Pismo provincijala Tomislava generalno ministru Benignu, Zagreb, 17. V. 1958., u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno, 1955. – 1958. Dopis sadrži jednu stranicu teksta.

⁴⁷ Usp. *Admondum reverende pater custos*, Zagreb, 17. VI. 1958., str. 3, u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958. Privatno pismo provincijala Tomislav ARP. Vigiliu Altu u Rim od pune tri stranice teksta, pisano hrvatskim jezikom.

⁴⁸ Dopis provincijala Thomislaus a Brodarovec generalnoj upravi kapucinskog reda da ga u slučaju spriječenosti sudjelovanja na generalnom kapitolu 1958. godine zastupa dr. fra Hadrijan Borak. Dopis sadrži jednu stranicu teksta na latinskom jeziku, a datiran je Zagreb 19. maii 1958. pod br. 181/58., u: OATJŠB među korespondencijskom gradom, u fasciklu Šagi-Bunić provincijal 1955. – 1958.

⁴⁹ Tomislav ŠAGI, *Moja mišljenja de argumentis tractandis in Capitulo generali 1958.*, str. 3 (17. točka), nije datirano u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno, 1955. – 1958. Mišljenja je pisao Hadrijanu Boraku u Rim.

⁵⁰ Pismo Hadrijana Boraka provincijalu Tomislavu Šagiju, Rim, 25. VI. 1958., str. 1, u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959. Pismo sadrži četiri stranice strojopisnog teksta.

⁵¹ Pismo Hadrijana Boraka provincijalu Tomislavu Šagiju, Rim, 25. VI. 1958., str. 2, u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959. Pismo sadrži četiri stranice strojopisnog teksta.

⁵² Pismo Hadrijana Boraka provincijalu Tomislavu Šagiju, Rim, 25. VI. 1958., str. 2, u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959. Pismo sadrži četiri stranice strojopisnog teksta.

⁵³ Pismo Hadrijana Boraka provincijalu Tomislavu Šagiju, Frascati, 4. VI. 1958., str. 1, u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959. Pismo sadrži četiri stranice rukopisnog teksta.

pažljivo napasao divnim Tvojim kapitularnim govorom: doista, samo sam sebi govorio: «nisam mislio, da i na tom području državničkom...»⁵⁴

Provincijal Tomislav je od Hadrijana Boraka očekivao da ga obavještava o radu generalnog kapitula a osobito o tome kakva je »sudbina« njegova *Serma* (*Govora*). Međutim, Borak nije, kako je vidljivo iz njihove korespondencije, odgovarao redovito i brzo kako se provincijal nadao. Zato mu provincijal u jednom pismu upućuje i blaži prigovor kad mu piše: »Nisam dovoljno zadovoljan s Vama kao sa svojim vicesgerensom, jer eto danas je već 17. lipnja, a ja još nemam ni glaska od Vas što je u stvari bilo s mojim famoznim «Sermo pro capitulo genli 1958».⁵⁵ U jednom drugom pismu, pisanom nešto kasnije, provincijal će Boraka opet u obliku prigovora podsjetiti da mu ništa nije javio kakva je reakcija sudionika generalnog kapitula na njegov *Sermo* i je li ga uopće netko čitao na kapitolu. Zato mu provincijal piše: »Još nemam ni riječi od Vas o sudbi (crnoj: aoh, sudbo, crna li si!) moga sermo pro capit.g. 1958. Ta valjda ne biste nikakav peccatum protiv barokne ortodoksije učinili kad biste mi suho, činjenično, pa makar s antipatijom prema njemu jednom otvorenom karticom javili što se dogodilo s onih nekoliko desetaka primjeraka.«⁵⁶

U čemu bi se, prema prijedlozima *Serma*, sastojala srž reforme kapucinskog reda? Odgovor pronalazimo kod samog autora. Prema njemu »bit reforme, za koju mislim da treba ići, nije u tome da rušimo pametno sagrađeno, nego da shvatimo, da treba dalje graditi, a ne reći: sad je sve gotovo, sad je nastupila era mira i spavanja, mi smo Gospodine sve učinili, mi smo već došli do toga, da sad imaš samo Ti još da učiniš sudnji dan i gotovo. Dalje se više ne da ovdje ništa učiniti, mi sad čekamo samo plaću za nas, a kaznu na neprijatelje. Krasnoga li kršćanstva, gdje bi trebalo uvijek reći, ma što si učinio: Sluge smo beskorisne...«⁵⁷ Ovim smo se ukratko upoznali s osnovnim mislima autora i njegova *Serma*, koji bi mogli biti predmetom i jedne samostalne i šire studije, koju mi u ovoj prigodi ostavljamo za neko drugo vrijeme.

3. Pripreme za provincijalni kapitul

3.1. Izmjene u Konstitucijama

Nakon što smo se preko raznih dopisa provincijala Tomislava Šagija upoznali s pojedinim detaljima i prilikama koje su vladale u Ilirskoj kapucinskoj provinciji u ozračju održavanja generalnog kapitula, prelazimo sada na istraživanje priprema za održavanje provincijalnog kapitula i svega što je s time povezano. Novoizabranom generalnom ministru provincijal Šagi šalje dopis u kojem ga obavještava da njegov trogodišnji mandata istječe 19. srpnja

⁵⁴ Iz osobnog kratkog pisma profesora fra Bonaventure Dude, OFM, provincijalu Tomislavu Šagiju, u: OATJŠB među korespondencijskom građom. Pismo je pisano vlastoručno na kraćem formatu papira, nije datirano, a po kontekstu prepoznajemo adresata i pisca.

⁵⁵ Pismo provincijala Tomislava Hadrijanu Boraku u Rim, Zagreb, 17. lipnja 1958., str. 1, u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959. Pismo sadrži dvije stranice teksta.

⁵⁶ Pismo Tomislava J. Šagi-Bunića Hadrijanu Boraku, str. 1–2. Pismo sadrži dvije stranice rukopisnog teksta, Zagreb, 2. VII. 1958., u: GA, G50, fascikl 3.

⁵⁷ Pismo provincijala Tomislava Hadrijanu Boraku u Rim, Zagreb, 9–10. VI. 1958., str. 5, u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959. Pismo sadrži nepunih devetnaest stranica strojopisnog teksta.

1958. godine i u kojem ga moli da provincijalni kapitul s izborom novog provincijala održi u Varaždinu 23. VII. 1958., na blagdan sv. Lovre Brindiškoga, s time da kapitul započne dan prije (22. VII.), u 15:00, kad će biti rasprava o pitanjima koja su u tom trenutku za provinciju najvažnija.⁵⁸ Novoizabrani generalni ministar na nedavnom generalnom kapitolu kapucinskog reda Clemens a Milwaukee odgovorio je pozitivno na provincijalovu molbu za održavanjem kapitula onako kako je provincijal bio naveo u molbi.⁵⁹

U kontekstu priprema za provincijalni kapitul spomenimo dvije važne činjenice s obzirom na promjenu dosadašnje prakse biranja provincijala i generalnih kustosa. Prema dosadašnjoj praksi i propisu Konstitucija provincijal je mogao biti biran samo na jedan mandat, nakon čega je morao pauzirati, da bi mogao biti biran za provincijala na drugi uzastopni mandat. Nekoliko pak tjedana prije održavanja provincijalnog kapitula iz generalne kurije je 23. lipnja 1958. stigao dopis kojim se obavještavaju provincijali da se neki brojevi Konstitucija mijenjaju. Riječ je o broju 144.: »Na provincijalnom kapitolu po pravu su svi nabrojani u br. 144., također magister novaka i provincijalni prefekt studija. Br. 148. Provincijalni ministar, po isteku prvog trijenija, na idućem kapitolu po pravu ima pasivno pravo glasa te može još jedanput biti biran za provincijala.«⁶⁰ O promjeni broja 148 Konstitucija zabilježio je i kroničar kronike kapucinskog samostana sv. Mihaela u Zagrebu.⁶¹ Prema novom, dakle, propisu Konstitucija, provincijal Tomislav za provincijala je mogao biti biran na još jedan mandat od tri godine prema toj novoj zakonodavnoj praksi u kapucinskom redu. Međutim, mi smo se u prethodnim redcima ovoga rada upoznali s jasno izrečenim stavom Tomislava Šagija da ne želi biti provincijal i prije negoli je dotični novi propis Konstitucija stupio na snagu. S druge strane, na nedavnom generalnom kapitolu došlo je do izmjene još jednog broja Konstitucija. Riječ je o broju 151. Generalni kapitul je prihvatio prijedlog da provincijalni ministar kojemu istječe mandat po pravu postaje I. generalni kustos i da se na provincijalnom kapitolu bira II. generalni kustos. To je također bila novost u odnosu na dosadašnju praksu biranja generalnih kustosa jer ih je dosada obojicu birao provincijalni kapitul pojedine provincije.

S obzirom na promjenu 151. broja Konstitucija provincijal Tomislav Šagi pisao je generalnom ministru da bi »zbog posebnih i specifičnih izvanrednih prilika u mojoj provinciji primjena takvih zaključaka mogla uzrokovati buduće podjele i nered pa zato molim da s Generalnim definitorijem Ilirskoj provinciji odobrite posebne norme koje biste odredili za

⁵⁸ Usp. Dopis provincijala Tomislava generalnom ministru u kojem traži dozvolu za održavanje provincijalnog kapitula u Varaždinu po isteku trogodišnjeg mandata, Nrus 256/58., Zagreb, 7. VII. 1958., u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958. Dopis sadrži pola stranice teksta.

⁵⁹ Usp. Fr. Clemens a Milwaukee totius Ordinis FF. Minorum S. Francisci Capuccinorum Minister Generalis Adm. R. P. Thomislao a Brodarovec Ministro Provincinali Provinciae Illyricae, Rim, 9. VII. 1958., u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958.

⁶⁰ Usp. *Mutationes in Constitutionibus Ordinis*, Rim, 23. VI. 1958., u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958. Dopis novoizabranog generalnog ministra Male braće kapucina fr. Clemensa a Milwaukee provincijalima o izmjeni nekih brojeva Konstitucija. Dopis sadrži pola stranice teksta, a na istoj stranici je i dopis provincijala Tomislava koji obavijest generalnog ministra prosljeđuje svim mjesnim poglavarima Ilirske kapucinske provincije. Usp. za dopis provincijala. *Isto*, 242/58., Zagreb, 30. VI. 1958. O promjenama dotičnih brojeva Konstitucija čitamo i u: AO, vol. 74, Fasc. 7–10, Rim, 1958., str. 174.

⁶¹ Usp. *Kronika kapucinskog samostana sv. Mihaela u Zagrebu*, str. 31. Kronika je pisana rukopisom, a započeta je biti pisana od 15. VI. 1957. »po naredbi mnogo pošt. o. provincijala dr. Tomislava Šagi«, kako navodi kroničar u kronici na str. 3. Za tu *Kroniku* dalje se koristimo kraticom: KSZG.

dotično pitanje.«⁶² U istom dopisu provincijal pojašnjava razloge zbog kojih moli posebne norme. Naime, on podsjeća generalnog ministra na Zapisnik s prošlog provincijalnog kapitula Ilirske kapucinske provincije koji je održan 19. 7. 1955., godine na kojem je on bio izabran za provincijala. Predsjednik toga kapitula bio je Odilon koji je, kako provincijal navodi, proklamirao načelo »da ako je provincijal Hrvat, I. generalni kustos je Slovenac, i obrnuto. Taj zapisnik je potpisao i rev.mo P. Odilone a Cerknica.«⁶³ Provincijal nadalje u dopisu generalnom ministru pojašnjava i odlazi na same početke upravne prošlosti dvojezične i dvonacionalne Ilirske kapucinske provincije koju su, od kraja 1921. pa do sredine 1967. godine, sačinjavali fratri iz dvaju naroda: Hrvati i Slovenci. Provincijal tako navodi upravno pravilo koje je vrijedilo u Ilirskoj kapucinskoj provinciji od samih početaka njezina osnutka: »Tako je provincijal bio Slovenac, I i III definitor Hrvat, II. i IV. definitor Slovenac, I. kustos Hrvat, II. kustos Slovenac. Ovo je pravilo bilo na provincijalnim kapitulima bilo poštivano sve do kapitula 1955. godine s obzirom na izbor generalnih kustosa.«⁶⁴ Provincijal nadalje podsjeća generalnog ministra na neke nepravilnosti u tom upravnom smislu »kad je osobito 1941. provincijalom bio Slovenac, prvi generalni kustos Hrvat, a za definitora Hrvati su imali samo jednog i to III. definitora...«⁶⁵ Provincijal Tomislav Šagi upoznaje generalnog ministra da je »na provincijalnom kapitolu 1955. kad je Revmus. P. Odilo, Slovenac, i član provincije, koji je bio provincijalom devet godina uvijek uza se imao I. generalnog kustosa Slovenca, a sada u svojstvu generalnog definitora kao predsjedatelj kapitula proglašava pravilo prema kojem provincijalni ministar i I. generalni kustos ne mogu biti iz iste nacije.«⁶⁶ U svom trogodišnjem izvještaju na provincijalnom kapitolu glede zaključka generalnog kapitula o biranju generalnih kustosa provincijal Tomislav Šagi navodi da »Sveta Kongregacija nije odobrila onaj zaključak o kustosima pa tako našu normu možemo mirno obdržavati«⁶⁷.

3.2. Provincijalovo traženje predsjednika provincijalnog kapitula izvan provincije

Zbog naznačenih razloga i motiva provincijal Tomislav Šagi nekoliko tjedana prije početka provincijalnog kapitula, te nekoliko tjedana poslije završetka generalnoga, piše no-voizabranom generalnom definitoru Clementinu 16. VI. 1958. godine. Dok mu u pismu

---

⁶² Usp. Dopis provincijala Tomislava generalnom ministru Male braće kapucina Clementu a Milwaukee, Nrus 222/58., Zagreb, 19. VI. 1958., str. 1, u: OATJŠB, fascikl u fasciklu Dopisi T. J. Šagi-Bunića kao provincijala i prefekta studija 1956. – 1964. Dopis sadrži dvije pune stranice teksta.

⁶³ Usp. Dopis provincijala Tomislava generalnom ministru Male braće kapucina Clementu a Milwaukee, Nrus 222/58., Zagreb, 19. VI. 1958., str. 1, u: OATJŠB, fascikl u fasciklu Dopisi T. J. Šagi-Bunića kao provincijala i prefekta studija 1956. – 1964. Dopis sadrži dvije pune stranice teksta.

⁶⁴ Usp. Dopis provincijala Tomislava generalnom ministru Male braće kapucina Clementu a Milwaukee, Nrus 222/58., Zagreb, 19. VI. 1958., str. 1, u: OATJŠB, fascikl u fasciklu Dopisi T. J. Šagi-Bunića kao provincijala i prefekta studija 1956. – 1964. Dopis sadrži dvije pune stranice teksta.

⁶⁵ Usp. Dopis provincijala Tomislava generalnom ministru Male braće kapucina Clementu a Milwaukee, Nrus 222/58., Zagreb, 19. VI. 1958., str. 1, u: OATJŠB, fascikl u fasciklu Dopisi T. J. Šagi-Bunića kao provincijala i prefekta studija 1956. – 1964. Dopis sadrži dvije pune stranice teksta.

⁶⁶ Usp. Dopis provincijala Tomislava generalnom ministru Male braće kapucina Clementu a Milwaukee, Nrus 222/58., Zagreb, 19. VI. 1958., str. 2, u: OATJŠB, fascikl u fasciklu Dopisi T. J. Šagi-Bunića kao provincijala i prefekta studija 1956. – 1964. Dopis sadrži dvije pune stranice teksta.

⁶⁷ GTŠ, str. 13.

čestita na izboru, podsjećajući ga da je uvijek bio blagonaklon »prema našoj maloj Ilirskoj provinciji kušanoj mnogim internim i vanjskim poteškoćama«,⁶⁸ moli ga istodobno da na skorom provincijalnom kapitolu Ilirske kapucinske provincije za predsjednika »dođe neki neovisni i sposobni fratar iz njegove provincije, iz Belgije ili Galije, ili odnekud drugdje, da to ne bude ni Slovenac ni Hrvat, kako bi mogao zadobiti povjerenje svih sudionika kapitula koje – na žalost! – na zadnjem provincijalnom kapitolu ni na koji način nije zadobio mnogopoštovani Odilon iz Cerknice, sada ex-generalni definator i član naše provincije, slovenske narodnosti«⁶⁹. Provincijal u istom pismu podsjeća definitora Clementina na različitost mentaliteta između Slovenaca i Hrvata. Nakon tri dana, 19. VI. 1958. godine, provincijal ponovno piše generalnom definatoru Clementinu, gdje izražava nadu da je dobio ono njegovo pismo od prije tri dana i gdje izražava svoju žarku molbu da se prvog generalnog kustosa bira u provinciji zbog razloga koje mu je prije naveo.⁷⁰ Nekoliko dana kasnije provincijal od generalnog definitora dobiva odgovor u kojem čitamo: »Vašem očinstvu obećajem da ću za dragu Ilirsku provinciju učiniti sve što budem mogao.«⁷¹

Provincijal Tomislav Šagi pisao je osobno i generalnom ministru ono što je prethodno bio pisao generalnom definatoru. Moli generalnog ministra da na predstojećem provincijalnom kapitolu Ilirske kapucinske provincije za predsjednika kapitula ne imenuje Odilona iz Cerknice. U tom smislu mu piše: »Namjeravao sam Vas zamoliti da za predsjednika kapitula naše provincije dođe neki drugi pater koji nije ni Slovenac ni Hrvat kako bi mogao postići povjerenje svih kapitulara. Nije mi poznato je li možda poštovani p. Odilon iz Cerknice, ex-generalni definator, već određen za predsjednika kapitula, ipak Vas moram upoznati s time da dotični na zadnjem provincijalnom kapitolu 1955. godine nije uspio zadobiti povjerenje kapitulara.«⁷² U istom pismu aktualni provincijal upoznaje

⁶⁸ »provinciam nostram Illyricam, parvam quidem ac tantis difficultatibus internis externisque temptatam.« Usp. Thomislaus a Brodarovec, Pismo-čestitka na latinskom jeziku novoizabranom generalnom definatoru kapucinskog reda p. Clementinu a Vlissingenu, Zagreb, 16. VI. 1958., u: OATJŠB među korespondencijskom građom, u fasciklu Šagi-Bunić provincijal 1955. – 1958. Čestitka sadrži jednu stranicu teksta.

⁶⁹ »veniret in Praesidem aliquis Pater impartialis et idoneus e provincia Vestra, e Belgio vel Gallia, aut alinude, qui non sit nec Slovenus nec Croata, ita ut veram fiduciam obtinere possit ab omnibus vocalibus, quam – proh dolor! – nullo modo obtinuerat in ultimo Capitulo provinciali 1955 Revmus P. Odilo a Cerknica, nunc exdefinitor genli, ac sodalis provinciae nostrae natione Slovenus.« Usp. Thomislaus a Brodarovec, Pismo-čestitka na latinskom jeziku novoizabranom generalnom definatoru kapucinskog reda p. Clementinu a Vlissingenu, Zagreb, 16. VI. 1958., u: OATJŠB među korespondencijskom građom, u fasciklu Šagi-Bunić provincijal 1955. – 1958. Čestitka sadrži jednu stranicu teksta.

⁷⁰ Thomislaus a Brodarovec, Pismo na latinskom jeziku generalnom definatoru kapucinskog reda p. Clementinu a Vlissingenu, datirano Zagreb 19. VI. 1958., u: među korespondencijskom građom, u fasciklu Šagi-Bunić provincijal 1955. – 1958. Pismo sadrži jednu stranicu teksta.

⁷¹ »Paternitate Vestra promitto, ut etiam pro Provincia dilecta Illyrica omnia pro posse faciam.« Usp. Rukopisno pismo P. Clementinus a Vlissingen, def. gen., ofmcap. provincijalu Tomislavu Šagiu kao odgovor na njegova prethodna dva upućena Clementinu, Rim, 1. VII. 1958., str. 1, u: OATJŠB među korespondencijskom građom. Pismo je pisano latinskim jezikom i sadrži dvije strane teksta jednog lista.

⁷² »In mente habui rogare a Pat. V., ut praesidendum capitulum nostrum provinciale veniat aliquis Pater, qui non sit Slovenus nec Croata, ut fiduciam obtinere possit omnium patrum Capitularium. Nescio utrum P. V. Rma forsan Revmus P. Odilonem a Cerknica, exdef. genlem, iam designaverit, ut Capitulo praesideret, debeat tamen aperire Vobis istum Revmum Patrem in ultimo Capitulo 1955 fiduciam Capitularium obtinere non potuisse.« Usp. Tomislav ŠAGI, Osobno pismo generalnom ministru kapucinskog reda, datirano 19. julii 1958., str. 1, bez naznake mjesta, i bez ikakva potpisa, u: OATJŠB među korespondencijskom građom, u fasciklu Šagi-Bunić provincijal 1955. – 1958. Pismo sadrži četiri pune stranice teksta na latinskom jeziku. Iz konteksta je lako vidljivo da je autor pisma provincijal Tomislav Šagi.

generalnog ministra s činjenicom da na prethodnom provincijalnom kapitulu Ilirske kapucinske provincije 1955. godine predsjedatelj kapitula Odilon iz Cerknice nije dopustio da dotadašnji provincijal Alojzije iz Lopatinca, pročita izvještaj o stanju provincije kroz trogodište njegove provincijalne službe koju je obnašao od 1952. do 1955. godine. Osim toga provincijal iznosi pred generalnog ministra podatak da »većina kapitularaca, ne samo Hrvata nego i Slovenaca, nije bila zadovoljna s načinom vođenja kapitula«⁷³. Provincijalove molbe i argumentacije da predsjednik kapitula Ilirske kapucinske provincije ne bude Odilon (Mekinda) iz Cerknice, nego da to bude neka neutralna osoba nisu urodile onako kako je on bio molio bilo generalnog definitora bilo samog generalnog ministra.

3.3. Saziv, sudionici i dnevni red kapitula

Provincijal je nakon tražene i dobivene dozvole generalnog ministra sazvao osmi po redu provincijalni kapitul Ilirske kapucinske provincije. Prema sazivnom pismu (*Litterae convocatorie*) provincijala provincijalni kapitul zakazan je da se održi u kapucinskom samostanu u Varaždinu 23. srpnja 1958. godine, s time da svi sudionici kapitula u Varaždinu trebaju biti već dan ranije, 22. srpnja, do 12:00 sati, a u 15,00 sati popodne započinje rasprava. U kronici kapucinskog samostana u Zagrebu čitamo da je »p. General odredio da predsjednik provincijalnog kapitula bude Odilon Mekinda iz Cerknice bivši generalni definitor koji se vratio u provinciju«⁷⁴. Odilon je na generalnom kapitulu 1952. godine bio izabran za generalnog definitora kapucinskog reda te se, nakon što mu je na generalnom kapitulu 1958. godine istekao mandat, vratio u svoju provinciju. Iz sazivnog pisma saznajemo tko su po pravu sudionici provincijalnog kapitula i koliki je bio njihov broj. Osim provincijala i definitora (5), sudionici kapitula su još ovi: »bivši generalni definitor (1); generalni kustosi (2); bivši provincijali (2); provincijalni prefekt studija kao bivši provincijal; magister novaka kao I. definitor provincije; provincijalni tajnik (1); gvardijani od kojih je jedan već II. definitor (5-1 = 4); predstojnici hospicija u Ptuju i Mariboru (2); kapitularni diskreti u samostanima u Rijeci, Vipavskom križu, Varaždinu i Osijeku (4). Sveukupni broj kapitularaca je 21. Apsolutna većina je 11.«⁷⁵ Na to sazivno pismo za održavanjem provincijalnog kapitula reagirao je tadašnji upravitelj hospicija sv. Mihaela u Zagrebu te istodobno župnik istoimene župe Zvonimir Marija Pšag. On je napisao provincijalnoj upravi pismo u kojem je izložio da je nepropisno isključen iz broja kapitularaca, što mu po pravu pripada, i na temelju toga smatra da je i on po pravu član kapitula.⁷⁶ Iz

---

⁷³ »tamen maior Capitularium pars – ut videtur – non fuerunt satis contenti modo celebrationis /et non modo Croatiae, sed etiam Sloveni/«. Usp. Tomislav ŠAGI, Osobno pismo generalnom ministru kapucinskog reda, datirano 19. julii 1958., 1, bez naznake mjesta, i bez ikakva potpisa, u: OATJŠB među korespondencijskom građom, u fasciklu Šagi-Bunić provincijal 1955. – 1958. Pismo sadrži četiri pune stranice teksta na latinskom jeziku. Iz konteksta je lako vidljivo da je autor pisma provincijal Tomislav Šagi.

⁷⁴ Usp. KSZG, str. 32.

⁷⁵ Usp. Thomislaus a Brodarovec, *Litterae convocatoriae octavi capituli provincialis provinciae Illyricae*, Nrus 286/58, Zagreb, 15. VII. 1958. To sazivno pismo pronalazimo umetnuto u KSZG između stranica 32 i 33, sadrži jednu stranicu latinskog teksta. Vlastoručno je potpisano i pečatirano.

⁷⁶ Usp. Zvonimir Maria Pšag, *Vindicatio Juris capitularia*, Nrus 27/58, Zagreb, 18. VII. 1958. Dopis sadrži jednu stranicu latinskog teksta, a vidi ga u: OATJŠB među korespondencijskom građom, u fasciklu Šagi-Bunić provincijal 1955. – 1958.

KSZG saznajemo da je provincijalna uprava razmotrila dopis Zvonimira Pšaga i da je »prov. definitorij na svojoj posljednjoj sjednici pred kapitul 21. VII. 1958. razmatrao njegovo protestno pismo i proglasio zaključak da ima pravo glasa, pa ga telegramski pozvao na kapitul«⁷⁷.

Prema sazivnom pismu za provincijalni kapitul provincijal je naveo dnevni red kapitula. Prvi dan kapitula »kapitul će se baviti provincijskim stvarima ovim redom: 1. Izvještaj provincija za trogodište 1955. – 1958.; 2. Odilon a Cerknica, bivši generalni definitor, ako bude htio i želio, može izvijestiti o događaju generalnog kapitula; 3. Izvještaj provincijalnih prefekta za studij; 4. Izvještaj magistra novaka; 5. Izvještaj II. provincijalnog definitora o položaju braće laika u provinciji; 6. Izvještaj III. provincijalnog definitora o normama glede praznika braće u provinciji; 7. Izvještaj IV provincijalnog definitorija o zajedničkim molitvama u provinciji koje se mole.«⁷⁸

3.4. *Tijek kapitula, izbor i reakcije na izbor novog provincijala*

Točan slijed održavanja provincijalnog kapitula u svim detaljima nam nije poznat jer nismo uspjeli doći do zapisnika. Međutim, njegov slijed moguće je donekle pratiti preko točaka dnevnog reda koje smo u prethodnoj točki ove studije donijeli iz sazivnog pisma provincijala, a ponešto iz kronike kapucinskog samostana u Varaždinu i Zagrebu. Od nabrojanih točaka dnevnog reda, za ovu prigodu mi se ograničavamo tek na zadnji dio provincijalova izvještaja, na zaključak, koji je donio o životu i radu provincije kroz njegovo trogodište (1955. – 1958.) vodstvo, zatim na drugi dan kapitula kad se birao novi provincijal i na ideju da se provincijala bira po nacijama, koja je predmet nekih pisama koje su razmijenili Tomislav Šagi i Hadrijan Borak.

Provincijal Tomislav Šagi prema prvoj točki dnevnog reda kapitula trebao je kapitularcima podnijeti izvještaj o životu i radu provincije za vrijeme svoje provincijalne službe. Na kraju svoga izvještaja izražava mišljenje o provinciji kojoj je dotad tri godine bio na čelu. Među ostalim, navodi u zaključku i ovo: »Naša je provincija slaba, ima mnogo problema, mnogo poteškoća. Već decenijama nekako je u quasiagoniji. Ali mislim, da naša provincija ipak u ime Božje ima sila i mogućnosti, da se zaista razvije. Samo je potrebno više povjerenja, više volje za zalaganje, više želje za razumijevanje bitnih potreba i ciljeva u provinciji. Uz požrtvornost radosnu suradnju uma i srca, i to vrlo mnogo baš uma, mi u ime Isusovo možemo se nadati boljoj budućnosti.«⁷⁹ Na samom kraju osvrće se i na prigovore pojedine braće tijekom svoga provincijalnog mandata koji su mu prigovarali da je »velike terete navaljivao na cijelu provinciju, da je mnogo tražio na svim područjima, da je imao teške zahtjeve«⁸⁰. Kao odgovor na to provincijal odgovara: »Možda sam doista kao provincijal bio velikih zahtjeva. I možda sam natovarao velike terete. Ali ovdje na koncu provincijalata, zahvaljujući svima za pomoć i povjerenje, pozivam sve Vas i nebo,

⁷⁷ KSZG, str. 32.

⁷⁸ Usp. Thomislaus a Brodarovec, *Litterae convocatoriae octavi capituli provincialis provinciae Illyricae*, Nr. 286/58., Zagreb, 15. VII. 1958., u: OATJŠB u fasciklu Šagi-Bunić provincijal 1955. – 1958.

⁷⁹ GTŠ, str. 13.

⁸⁰ *Isto*.

da posvjedočite, jesam li sa sebe skidao terete, nisam li i na sebe natovarao? I ako sam na druge natovarao jednostruke terete, što sam učinio sebi?»⁸¹

Izbor nove provincijalne uprave »izvršio se ujutro 23. VII.«⁸² Iz *Tabulae scrutiniorum*⁸³ (dalje: TS) (*Glasačke tabele*) provincijalnog kapitula vidljivi su svi prisutni kapitularci na kapitolu, koji su birali novog provincijala i novu provincijalnu upravu. U Glasačkoj tabeli pronalazimo sve prisutne i odsutne članove kapitula s njihovim tadašnjim službama. Prema popisu sudionika na provincijalnom kapitolu i glasača koji su birali novu provincijalnu upravu, a koji donosi glasačka tabela na popisu je bilo sveukupno 22 kapitularca. Međutim, iz zagrebačke kronike saznajemo da je na kapitolu bilo prisutno »20 kapitularaca jer I. generalni kustos ARP. Vigilij i II. generalni kustos ARP. Hadrijan, nisu došli na kapitul. Tako je na kapitolu praktički bilo 20 glasača.«⁸⁴ Iz kronike kapucinskog samostana u Varaždinu saznajemo i službe koje je tko vršio na samom kapitolu.⁸⁵ Iz *Glasačke tabele* vidljivo je da je braće Slovenaca na kapitolu bilo 12, s time da Vigilij iz Rima nije mogao doći na kapitul, pa ih je bilo stvarno 11. S druge strane braće Hrvata je bilo na popisu 10, s time da Hadrijan Borak iz Rima nije mogao doći na kapitul, pa je onih koji su birali novu provincijalnu upravu bilo stvarno 9. Dakle, braće Hrvata je bilo dvojica manje u trenutku izbora za provincijala za razliku od braće Slovenaca. Za izbor novog provincijala je prema propisu Konstitucija br. 135 trebalo imati »preko polovine glasova«, pa je, u ovom slučaju, kandidatu za provincijala trebalo 11 glasova da bude izabran za provincijala.

Prema *Glasačkoj tabeli* potrebni broj glasova za novog provincijala Ilirske kapucinske provincije u drugom krugu glasovanja, s 11 osvojenih glasova, dobio je bivši generalni definitor i nekadašnji provincijal, a sada ponovno izabrani Odilon, iz Cerknice. Tako je dosadašnjeg provincijala Tomislava Šagija, koji se nalazio u 35 godini života, naslijedio Odilon, koji je nekoliko dana poslije provincijalnog kapitula, točnije 26. VII. 1958. u Škofjoj Loki slavio »zlatnu misu« odnosno 50. godina svećeništva te se u trenutku ponovnog izbora za provincijala nalazio u 74 godini života. Novoizabranom provincijalu Odilonu sada bivši provincijal Tomislav Šagi uputio je telegramsku čestitku iz Zagreba u kojoj stoji: »želimo krepko zdravlje snagu milost mir blagoslov, uvijek odani sinovi. Tomislav Zvonimir svi ostali«⁸⁶. O nekim detaljima pripreme proslave te zlatne mise novog provincijala saznajemo iz samostanske kronike sv. Mihaela iz Zagreba. Osim što navodi slanje gornjeg telegrama, kroničar bilježi da je već »prije kapitula zagrebačka samostanska obitelj uložila dosta truda za što dostojniju proslavu toga jubileja jer su naši klerici

---

⁸¹ Isto.

⁸² KSZG, str. 32.

⁸³ Usp. *Tabulae Scrutiniorum octavi capituli provincialis prov. Illyricae O.F.M. Cap. celebrati in Conventu Varaždin, die 23. VII. 1958.*, u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958., dalje: TS. *Tabulae Scrutiniorum* ili Glasačka tabela u obliku je preklapljenog dvolista na kojoj se nalazi tijek i rezultati glasovanja za novog provincijala, definitor i generalne kustose.

⁸⁴ GTŠ, str. 32.

⁸⁵ Usp. *Kronika kapucinskog samostana u Varaždinu* za 1958. godinu. Kronika nije numerirana. Dalje se koristimo kraticom: KSVŽ.

⁸⁶ Usp. Telegram koji je poslao Tomislav Šagi u ime čitave zajednice novom provincijalu Odilonu prigodom njegove proslave zlatne mise, u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958. Telegram je na kraćem formatu papira, sa sačuvanom i prijemnicom na kojoj vidljiv broj telegrama: 18470.

umnažali knjižicu «Reverendissimus Pater Odilo Mekinda iz Cerknice. Pred zlatkomašni Jubilej, Zagreb 1958.»⁸⁷ Novi sastav provincijalne uprave osim novoizabranog provincijala činili su: »Aloysius a Lopatinec, I. definitor; Augustinus a Sovodnje, II. definitor; Ignatius a Vidovec, III. definitor; Petrus a Škofja Loka, IV. definitor; Hadrianus a Križovljan, I. generalni kustos; Mauritius a Sevnica, II. generalni kustos.«⁸⁸ O rezultatima izbora provincijalnog kapitula i novoj provincijalnoj upravi Ilirske kapucinske provincije vijest je, kako je to i običaj, donijelo je i službeno glasilo Kapucinskog reda *Analecta*.⁸⁹

Sada već bivšem provincijalu Tomislavu Šagiju nekoliko dana poslije provincijalnog kapitula Hadrijan Borak iz Rima pismom zahvaljuje za njegov važan i ozbiljan rad za provinciju navodeći kako je u Rimu stekao ugled i poštovanje. Ali također mu piše da ga je »Tabula scrutiniorum doista presenetila. [...] da su se u Kuriji nasmijali kad su primili vijest. To je tako ljudski govoreći ...«⁹⁰ U jednom pak drugom pismu Hadrijan obavještava Tomislava Šagija da mu je »r.mus p. Federico da Baselga rekao da ne razumije kako to da su Odilona izabrali a ne njega«,⁹¹ da su se u generalnoj Kuriji »vrlo začudili što su birali Odilona«⁹². U kontekstu reakcija na izbor novog provincijala spomenimo i onu jednog slovenskog kapucina, kako je prenosi Borak u svom drugom pismu Tomislavu Šagiju, koji je izbor novog provincijala prokomentirao tako da je rekao kako je sada provincija iz »brzog vlaka prešla u tačke«⁹³. Kako je pak jedan sudionik kapitula opisao rad Tomislava Šagija kao provincijala saznajemo opet iz jednog pisma koje je Borak uputio Tomislavu Šagiju. Borak mu piše: »Dodajem u zagradi: jedan od kapitulara mi je tako opisao Tvoj provincijalat: «Mnogo je učinjeno, osobna marljivost, invencioznost, veliko nastojanje, zalaganje» Ali ipak je glasovao protiv – Bedak – bi rekli naši ljudi!«⁹⁴

Iz korespondencije između Tomislava Šagija i Hadrijana Boraka nakon provincijalnog kapitula možemo nazrijeti i to da je u pozadini oko izbora novog provincijala bila prisutna ideja da se provincijala bira naizmjenično po kriteriju nacionalnosti. Jedanput Hrvat drugi put Slovenac, i tako redom. Borak Šagiju piše kako mu je Odilon u Rimu rekao da je »već prije tri god. na našem prov. kapitolu bilo određeno da provinc. bude izmjenično Hrvat i Slovenac«⁹⁵. U jednom drugom pismu Hadrijan Tomislavu Šagiju piše o istom argumentu pri čemu naglašava: »Što se tiče onoga mijenjanja po nac., da je to bilo već prije 3 god.

⁸⁷ Usp. KSZG, str. 33. Dotičnu knjižicu nalazimo u OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958., Dr. Tomislav Janko Šagi (ur.), «Reverendissimus Pater Odilo Mekinda iz Cerknice. Pred zlatkomašni Jubilej, Zagreb, 1958.

⁸⁸ Usp. TS.

⁸⁹ Usp. AO, vol. 74, Fasc. 7–10, Rim, 1958., str. 177.

⁹⁰ Pismo Hadrijana Boraka Tomislavu Šagiju, Rim, 28. VII. 1958., u: fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959. Pismo je rukopisno i sadrži jednu stranicu teksta.

⁹¹ Pismo Hadrijana Boraka Tomislavu Šagiju, Folgaria, 21. VIII. 1958., str. 2, u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959. Pismo je rukopisno i sadrži dvije nepune stranice teksta.

⁹² Pismo Hadrijana Boraka Tomislavu Šagiju, Folgaria, 10. VIII. 1958., str. 1, u: fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959. Pismo je rukopisno i sadrži četiri stranice teksta.

⁹³ Pismo Hadrijana Boraka Šagi-Buniću, Rim, 22. IX. 1958., u: OATJŠB. Pismo sadrži jednu stranicu rukopisnog teksta.

⁹⁴ Pismo Hadrijana Boraka Tomislavu Šagiju, Folgaria, 10. VIII. 1958., str. 4, u: fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959. Pismo je rukopisno i sadrži četiri stranice teksta.

⁹⁵ Pismo Hadrijana Boraka Tomislavu Šagiju, Rim, 22. IX. 1958., u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959. Pismo je rukopisno i sadrži jednu stranicu.

određeno, da Ti istinu kažem, kada je Revmus to rekao, meni se to činilo tako apsolutno neistinito, da sam ga namjerice ponovno pitao da li je to doista već onda bilo određeno. I on je potvrdio.«⁹⁶ Iz jednog pak pisma Tomislava Šagija Hadrijanu Boraku doznajemo da je na nedavno održanom provincijalnom kapitolu kojem je predsjedao Odilon i na kojem je izabran za provincijala donesen zapravo zaključak da se provincijala bira po nacijama. Bivši provincijal Šagi u tom pismu Hadrijanu dočarava atmosferu kako je došlo do toga zaključka gdje, među ostalim, piše: »To su naprečac, bez diskusije, osim nekoliko riječi moga prigovora, izglasali. A to se zaista i stvarno protivi Konstitucijama i zdravoj pameti.«⁹⁷ Ta svoja stajališta Tomislav je ponovio i u jednom drugom pismu Hadrijanu u kojem, među ostalim kaže kako je »Odilon tražio čak da tajnik mora biti druge nacije, što je veoma nerealno u smislu duha Konstitucija«⁹⁸. Bivši provincijal Tomislav Šagi pak u jednom drugom pismu Boraku daje nam informacije koje se ne slažu s Odilonovim tvrdnjama kako ih čitamo u Borakovoj korespondenciji. U tom smislu Boraku piše: »Dragi moj Hadrijane, ono da je prije tri godine na našem prov. kapitolu bilo određeno mijenjanje provincijala po nac. tako je krupna neistina, da ja prosto ne mogu vjerovati, da bi je Revmus bio mogao reći. Istina je naprotiv, da se na kapitolu 1955 nije raspravljalo ni o kakvom pitanju, jer je Revmus tako vodio kapitul, da niti tadašnji provincijal p. Alojzije nije imao prilike ... pročitati kapitolu izvještaj o životu i radu provincije za njegova trijenija.«⁹⁹ Zbog, prema mišljenju bivšeg provincijala Tomislava Šagija, brzopleto donesenog zaključka na nedavnom provincijalnom kapitolu da budući kriterij biranja provincijala bude nacionalni, on je generalnom ministru na tu temu napisao votum separatum (odvojeno mišljenje). Radi argumenata donesenima u votumu smatramo važnim izdvojiti neke. Bivši provincijal Tomislav Šagi obavještava generalnog ministra da je novoizabrani provincijal Odilon iz Cerknice većinom glasova donio zaključak da se »u narednim budućim trijenijima naizmjenice biraju za provincijala jedanput Slovenac drugi put Hrvat i tako redom. Tomislav moli generalnog ministra da takav zaključak ne odobri jer se način na koji se došlo do toga zaključka protivi Konstitucijama br. 174 i 147 [...] Kao treći razlog navodi da se takav zaključak protivi redovničkom duhu, duhu naših Konstitucija, nužnim pretpostavkama za razvoj provinciji i povijesnim činjenicama naše provincije. [...] Provincijalni ministar mora biti nadasve sposoban i nijedan drugi kriterij ne smije se uzeti u obzir, a kamoli kriterij nacionalnosti [...] podsjeća generalnog ministra da kroz 30 godina (1922. – 1952.) kad su provincijalni ministri bili Slovenci pravilo mijenjanja provincijala po nacijama nitko nikad nije spominjao.«¹⁰⁰

⁹⁶ Pismo Hadrijana Boraka Tomislavu Šagiju, Rim, 3. X. 1958., str. 1, u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959. Pismo je rukopisno i sadrži četiri nepune stranice teksta.

⁹⁷ Usp. Pismo provincijala Tomislava Hadrijanu Boraku u Rim, Zagreb, 31. VII. 1958., str. 2, u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959.

⁹⁸ Tomislav Šagi, *Moja mišljenja de argumentis tractandis in Capitulo generali 1958.*, str. 3, (22. točka), u: OATJŠB, fascikl provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno, 1955. – 1958.

⁹⁹ Pismo Tomislava J. Šagi-Bunića Hadrijanu Boraku, 1. Pismo od četiri stranice pisano strojopisom nije datirano, ali je na pismu rukom dopisano »primio 2. X. '58.«, u: GA, G50, fascikl 3.

¹⁰⁰ Usp. Thomislaus a Brodarovec, *Votum separatum contra conclusionem Capit. prov. Illyricae 23-VII-1958 de Ministro provinciali ex natione Slovenica et croatica alternatim eligendo*, Zagreb, 3. VIII. 1958., str. 1–2, u: GA, G67, VII. 1. *Votum* je pisan i poslan generalnom ministru u kojem ga moli da poništi dotični zaključak provincijalnog kapitula. Dopis sadrži nepune tri stranice teksta.

Time smo došli do kraja prikaza aktivnosti i djelovanja provincijala Tomislava Šagija za-
dnjih šest mjeseci njegove provincijalne službe, održavanje kapitula, izbor nove provinci-
jalne uprave te pokoji reakciju. Preostaje nam još istražiti i prikazati književni i profesor-
ski rad provincijala Tomislava Šagija na KBF-u u Zagrebu, neke prateće poteškoće koje je
kao provincijal imao kroz trogodišnji mandat u provinciji, i na kraju njegovu baštinu koju
je ostavio budućim generacijama a koja i danas, osobito upravno i organizacijski, živi u
Hrvatskoj kapucinskoj provinciji sv. Leopolda Bogdana Mandića.

4. Književni i profesorski rad provincijala Tomislava Šagija na KBF-u u Zagrebu

Uz obveze koje smo do sada istražili i prikazali koje je kao provincijal Tomislav Šagi
imao unutar provincije, on je paralelno radio i kao profesor na Katoličkome bogoslov-
nom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (KBF). On je nekoliko mjeseci nakon preuzimanja
provincijalne službe na KBF-u napredovao u suradničko zvanje asistenta.¹⁰¹ Književno
stvaralaštvo provincijala u razdoblju njegove provincijalne službe uglavnom je vezano
uz objavljena djela homiletsko-liturgijsko-pastoralne naravi. Posebno ističemo iz tog raz-
doblja njegovo djelo *Liturgija uskrсне noći*. S tim djelom bio je upoznat i tadašnji za-
grebački nadbiskup i kardinal Alojzije Stepinac, kojemu je provincijal u kućni pritvor u
Krašiću poslao jedan primjerak. U zahvali za poslani primjerak djela kardinal Stepinac
provincijalu piše: »Mnogopoštovani oče provincijale: Primio sam Vašu <Liturgiju uskrсне
noći> što ste je priredili za naše vjernike. Srdačno hvala. [...] Kada dodje vrijeme, a doći
će sigurno, nastojte da se ova korisna stvar izda štampom u što većem broju.«¹⁰² Osim
kardinala Stepinca, tadašnji koadjutor zagrebački Franjo Šeper za provincijalovo djelo *Li-
turgija uskrсне noći* u zahvali za poslani mu primjerak na poleđini svoje vizit karte zapisao
je da mu se djelo »silno sviđa«¹⁰³. Drugo djelo iz razdoblja provincijalne službe Tomislava
Šagija izlazi 1957. godine u Rijeci, a naslovljeno je *Golubica mira*. Riječ je zapravo o
marijanskim konferencijama koje je za Marijansku godinu Tomislav Šagi održao na Rijeci
još 1954. godine, ali, tri godine kasnije ih je sabrao i izdao kao knjigu povodom proslave
stogodišnjice lurdskih ukazanja. I to je djelo poslao na dar zagrebačkom nadbiskupu i
kardinalu uzbeku Alojziju. Kardinal mu opet pismeno zahvaljuje i u zahvali, među osta-
lim, stoji: »Mnogo poštovani oče provincijale, Srdačna hvala na poslanim konferencijama

¹⁰¹ Usp. Dekret Velikog kancelara fakulteta Franje Šepera, zagrebačkog nadbiskupa-koadjutora, broj, 366/19556., Zagreb, 5. prosinca 1955. U dekretu stoji da je Tomislava Šagija »Fakultetsko vijeće na svojoj II. redovnoj sjednici od 25. listopada 1955. izabralo za asistenta.« Spomenuti Šeperov Dekret potvrđuje pret-
hodnu odluku Fakultetskog vijeća. Vidi Dekret u: OATJŠB, fascikl Početak rada na KBF u Zagrebu, dopisi, napredovanja, umirovljenje, 1952. – 1993.

¹⁰² Usp. Pismo zahvale nadbiskupa zagrebačkog i kardinala Alojzija Stepinca provincijalu male braće kapucina Tomislavu Šagiju na poslanoj mu knjižici koju je od njega dobio. Nadbiskup je pismo pisao iz kućnog prit-
vora u Krašiću, 7. XI. 1957., str. 1, a pismo se nalazi se u: OATJŠB, u fasciklu nadbiskup i kardinal Alojzije Stepinac. Pismo sadrži dvije kratke stranice manjeg formata.

¹⁰³ Usp. Zahvala zagrebačkog koadjutora Franje Šepera provincijalu Tomislavu za poslani mu primjerak *Li-
turgije uskrсне noći*. Zahvala je kratka i napisana vlastoručno na poleđini vizit karte koadjutora s datumom 31. 10. '57. Vidi zahvalu u: OATJŠB, fascikl Liturgija uskrсне noći, pisma zahvale i pohvale. Tih pohvala i zahvala ima još nekoliko i od biskupa te od crkvenih intelektualaca, ali i ove dvije daju nam naslutiti kakav je vrlo pozitivan i snažan odjek tada imao provincijalov »liturgijski vodič« za uskršno bdijenje nazvan *Liturgija uskrсне noći*.

koje ste izdali. Danas, kad se ništa ne može štampati, dobro dolazi svećenicima svaki prilog, napose ovako vrijedan [...] Budući da ste još mlad, želim Vam, da mnogim priložima još obogatite našu religioznu literaturu.«¹⁰⁴ U trećem, i zadnjem djelu, iz razdoblja njegove provincijalne službe spominjemo homiletsko djelce naslovljeno Djevice u Crkvi Kristovoj. To je zapravo govor uobličen u kratkom formatu knjižice koji je provincijal Tomislav održao u crkvi sv. Vinka u Zagrebu na Veliku Gospu 1955. godine, ali govor koji je objavio kao knjižicu tek tri godine kasnije, početkom 1958. godine. Zbog objavljivanja te knjižice u kojoj je tematiziran crkveni nauk o problemu tada raširenog i od službene državne vlasti poticanog pobačaja Okružni sud u Zagrebu protiv provincijala Tomislava podigao je optužnicu zbog čega je kažnjen novčanom kaznom.¹⁰⁵ I to djelce provincijal Tomislav poslao je i s njime upoznao kardinala Stepinca, koji mu opet zahvaljuje i piše: »zahvaljujem vam na trudu kojeg ste uložili da u ovo žalosno doba osvijetlite ljepotu djevičanskog i redovničkog života. Kao što znadete, mene su na procesu 1946. i radi toga oštro napadali, jer da sam se narugao njihovim šumskim djevicama.«¹⁰⁶ Od ostalih književnih ostvarenja, ako ih tako možemo nazvati, na razini čitave provincije spomenimo izradu provincijalnog Šematizma koji predstavlja neku vrstu osobne identifikacije svake provincije. Provincijalna uprava je brigu i odgovornost za Šematizam povjerila tadašnjem provincijalnom definitoru ARP. Maximilianu a Vidovec (fra Maks Mašić, op. a.) za koji je odgovarao provincijal Tomislav. To je prvi Šematizam, nakon onog koji je izdan davne i ratne 1942. godine, koji donosi detaljno brojno stanje provincije, uključeno s datumom od 31. siječnja 1958. godine.¹⁰⁷ Provincijal je i Šematizam poslao kardinalu Stepincu, za što mu kardinal i zahvalio te, između ostaloga, napisao: »od srca Vam zahvaljujem na šematizmu. Veoma sam radostan kad vidim da Vaša provincija ne samo da nije umrla, nego prema svim znacima ide ususret novom procvatu...«¹⁰⁸

U jednom od pisama zahvale kardinala Stepinca provincijalu Tomislavu, kako smo naznačili, stoji da se u to vrijeme »kod nas ništa ne može štampati«. Pritom se misli na crkvenu, vjersku, religioznu štampu. U tom kontekstu i skučenim okolnostima dobro je da istaknemo također ulogu i važnost koju su imali studenti klerici kapucinskog samostana

¹⁰⁴ Usp. Pismo zahvale nadbiskupa zagrebačkog i kardinala Alojzija Stepinca provincijalu male braće kapucina Tomislavu Šagiju za djelo »Golubicu mira«, sabrane marijanske konferencije izdane u obliku knjige što mu je provincijala bio poslao. Nadbiskup je pismo pisao iz kućnog pritvora u Krašiću, 30. III. 1957. a pismo se nalazi se u: OTAJŠB, u fasciklu nadbiskup i kardinal Alojzije Stepinac.

¹⁰⁵ O toj i drugim prethodnim optužnicama protiv Tomislava Šagija pisali smo u drugoj našoj studiji na koju upućujemo: Anto BARIŠIĆ, *Teandrička kristologija Tomislava Janka Šagi-Bunića*, Zagreb, 2012., str. 19.

¹⁰⁶ Usp. Pismo zahvale nadbiskupa zagrebačkog i kardinala Alojzija Stepinca provincijalu male braće kapucina Tomislavu Šagiju za djelo »Djevice u Crkvi Kristovoj«. Nadbiskup je pismo pisao iz kućnog pritvora u Krašiću, 29. IV. 1958., a pismo se nalazi se u: OTAJŠB, u fasciklu nadbiskup i kardinal Alojzije Stepinac.

¹⁰⁷ Puni naziv je: *Shematismus fratrum minorum capucinatorum Provinciae Illyricae ineunte anno 1958 dispositus*, Zagreb, 1958., Dr. Tomislav Janko Šagi, odgovara, a vidi u: OTAJŠB.

¹⁰⁸ Usp. Pismo zahvale nadbiskupa zagrebačkog i kardinala Alojzija Stepinca provincijalu male braće kapucina Tomislavu Šagiju na poslanom mu Šematizmu Ilirske kapucinske provincije. Nadbiskup je pismo pisao iz kućnog pritvora u Krašiću, 16. IV. 1958., str. 1, a pismo se nalazi se u: OTAJŠB, u fasciklu nadbiskup i kardinal Alojzije Stepinac. Pismo sadrži dvije kratke stranice manjeg formata. O svim pismima i njihovu sadržaju koja je iz kućnog pritvora u Krašiću nadbiskup i kardinal Alojzije napisao i uputio maloj braći kapucinima u zagrebačkoj Dubravi pisali smo detaljno u drugoj našoj studiji na koju upućujemo: Anto BARIŠIĆ, »Iz pisama blaženog Alojzija Stepinca maloj braći kapucinima o svetom Leopoldu B. Mandiću«, *Bogoslovska smotra*, god. 86, br. 1, Zagreb, 2016., str. 237–246.

sv. Mihaela u Zagrebu. Iz kronike istoimenog samostana saznajemo kako je provincijal Tomislav »tiskao« tada u tako skućenim okolnostima svoja spomenuta djela. Klerici fr. Janko i Filip »razmnožavali su u Rijeci <Golubicu mira> od dr. Šagi Janka ... pod konac ferja umnožavali su <Liturgiju uskrse noći>«¹⁰⁹.

Profesorski rad provincijala Tomislava kroz vrijeme njegove provincijalne službe sastojao se uglavnom od predavanja različitih kolegija. O kojim je sve kolegijima riječ saznajemo, među ostalim, iz samostanske kronike kapucinskog samostana sv. Mihaela u Zagrebu, u kojem je provincijal i stanovao. Tako pronalazimo koje je sve kolegije predavao: »u šk. g. 1954./55. Kristologiju, Soteriologiju, Mariologiju, povijest filozofije, patrologiju, metodologiju, filoz. seminar. [...] šk. g. 1955/56. De Baptismo, Confirmatione et Ordine, patrologiju, logiku, povijest filoz., psihologiju religije, metodologiju [...] šk. g. 1956/57 Kristologiju, Soteriologiju, Mariologiju, Patrologiju, logiku, metodologiju i povijest filoz«¹¹⁰.

5. Prateće i stalne poteškoće u provinciji kroz trogodište

Poteškoće koje su pratile rad provincijala Tomislava Šagija u trogodišnjoj provincijalnoj službi ovdje tek ukratko namjeravamo spomenuti radi cjelovitije predodžbe o složenosti prilika u kojima je tu službu obnašao. Te poteškoće uglavnom su naslijeđene poteškoće ratnog i poratnog vremena s kojima su se suočavali provincijali i prije njega, ali i oni poslije njega. Kao prvu poteškoću takve vrste spomenimo teško materijalno stanje u provinciji. U godišnjem izvještaju generalnom ministru o stanju u provinciji za godinu 1956. provincijal navodi da je »ekonomsko stanje provincije i zajednica, općenito govoreći, jako teško osobito što se tiče odgoja mladih«¹¹¹. Ekonomsko stanje u provinciji nije se poboljšalo ni godinu dana kasnije, tako da u godišnjem izvještaju za 1957. godinu generalnog ministra provincijal opet izvještava: »Ekonomsko stanje provincije i zajednica općenito nije bez velikih poteškoća i neprestano smo zabrinuti za našu budućnost. Osobito smo pritisnuti i u strahu što se tiče odgoja mladih i s time povezanih velikih poteškoća.«¹¹² U trogodišnjem izvještaju na provincijalnom kapitolu 1958. godine u dijelu gdje provincijal izvještava kapitulare o materijalnom stanju crkava i samostana u provinciji započinje ga riječima: »Naše su crkve i samostani uglavnom stari i trošni, pa trebaju vječnog popravljjanja.«¹¹³ Pred kraj izvještaja o materijalnom stanju u provinciji saznajemo da su »pojedine naše crkve i kuće pritisnute ogromnim porezima. [...] naša crkva u Rijeci ima mnogo poreznog

¹⁰⁹ Usp. KSZG, str. 18.

¹¹⁰ Usp. KSZG, str. 5.

¹¹¹ »Status oeconomicus provinciae et conventuum – generaliter loquendo – valde difficilis est, praesertim quod attinet educationem iuventutis.« Usp. Godišnji Izvještaj provincijala Tomislava Šagija generalnom ministru kapucinskog Reda P. Benignu a S. Ilario Milaneseu pod brojem 331/56., Zagreb, 31. XII. 1956., str. 5. Izvještaj sadrži devet nepunih stranica teksta vidi u: GA, G67. Isti izvještaj nalazimo i u: OATJŠB, fascikl Dopisi T. J. Šagija kao provincijala i prefekta studija 1956. – 1964.

¹¹² Usp. Godišnji Izvještaj provincijala Tomislava Šagija generalnom ministru kapucinskog Reda P. Benignu a S. Ilario Milaneseu pod brojem 495/57., Zagreb, 29. XII. 1957., str. 3. Izvještaj sadrži sedam nepunih stranica teksta vidi u: GA, G67. Isti izvještaj nalazimo i u: OATJŠB, fascikl Dopisi T. J. Šagija kao provincijala i prefekta studija 1956. – 1964.

¹¹³ Usp. GTŠ, str. 4.

duga [...] U Mariboru je bilo poreznog duga.«¹¹⁴ Oduzimanje samostanskih vrtova od strane tadašnje komunističke vlasti prema zakonu o agrarnoj reformi nastavilo se i za vrijeme provincijalne službe Tomislava Šagija. Tako je upravo za njegova vremena »izgubljen vrt u Krškom, uza sve apelacije i borbe, vrt u Rijeci, u Varaždinu smo imali velikih borbi«¹¹⁵. Provincijal Tomislav smatra da je na ekonomsko-materijalnom području najvažnije i za razvoj provincije najdalekosežnije »što smo u toku trijenija s definitorijem uspjeli, a što je započeo moj Predšasnik, stvaranje provincijalne ekonomije tako, da provincijal ima mogućnost, da osamostali i uzdržava odgojne institucije, pa da te institucije i klerici nisu prepušteni na dobru volju pojedinim samostanima«¹¹⁶.

Druga prateća poteškoća provincijala Tomislava ticala se redovničke opservancije, odnosno o popuštanju discipline s obzirom na specifičan izgled male braće kapucina: nošenje tonzure, brade i habita. Provincijal navodi da je »nastojao, koliko je mogao u našim okolnostima, da se zloporabe ukinu«¹¹⁷. S obzirom na papinsku klauzuru koja je bila obvezna u svim redovničkim kućama, provincijal navodi da u to vrijeme klauzuru nije bilo moguće obdržavati »u Mariboru, Ptuju, Krškom, Ljubljani i Dubrovniku«¹¹⁸.

Kao treću veću poteškoću tijekom njegova provincijalata spomenimo ono što on sam u izvještaju navodi kad se osvrće na stanje kulturnog života po samostanima u provinciji. Osvrćući se, kao čovjek knjige i znanstveni radnik, na stanje biblioteka u samostanima konstatirat će da je »uvijek tokom trogodišta teško osjećao i kao moru na sebi nosi pitanje naših biblioteka ... naše biblioteke pravi naš jad. ... više muzeji nego biblioteke«¹¹⁹.

Kao četvrtu poteškoću koja je neprestano pratila rad provincijala Tomislava spomenimo nebrigu mnogih gvardijana za braću laike. Braća laici su bili redovnici s privremenim i kasnije svećanim, doživotnim zavjetima koji su živjeli u samostanu ali nisu bili prezbiteri. Obavljali su pretežno samostanske (kućanske) poslove. Na pitanje braće laika, čiji je tada položaj u samostanima bio vrlo težak, provincijal je osobito bio osjetljiv pa mu je posvetio i posebnu brigu. To je inače stari problem u Ilirskoj kapucinskoj provinciji, koji je primijetio i na koji se 1941. godine tadašnji generalni vizitator provincije fra Zecharia osvrnuo ovim riječima: »Jednostavno sam morao konstatirati da mnogi gvardijani ne vode brigu, koju su dužni voditi, o duhovnoj pomoći braći laicima, zanemarujući posve ili gotovo posve katehetsku pouku koju propisuje naše zakonodavstvo.«¹²⁰ Na kraju svojega trogodišnjeg izvještaja na provincijalnom kapitolu 1958. godine provincijal navodi

---

¹¹⁴ Usp. *Isto*, 8.

¹¹⁵ Usp. *Isto*.

¹¹⁶ Usp. *Isto*, str. 6.

¹¹⁷ Usp. *Isto*, str. 8.

¹¹⁸ Usp. *Isto*.

¹¹⁹ Usp. *Isto*, str. 9.

¹²⁰ »Ho avuto pure constatare come molti Guardiani non curino, come è loro dovere, l'assistenza spirituale ai Fratelli laici, trascurando del tutto o quasi del tutto la istruzione catechistica prescritta dalla nostra legislazione.« Usp. *Relazione della visita canonica alla provincia Illirica dei ff. min. Capuccini (19 Novembre – 19 Dicembre 1941.)*, str. 41, u: GA, G50, 2.1. Opširan izvještaj na početku Drugoga svjetskog rata s kanonske vizitacije po Ilirskoj kapucinskoj provinciji po nalogu generalnog ministra napravio je p. Zecharia da san Mauro, o.f.m.cap. Izvještaj sadrži 44 stranice strojopisnog teksta na talijanskom jeziku s nekoliko priloga na kraju izvještaja.

da je problem braće laika u provinciji »veoma akutan«¹²¹. U prvom dijelu izvještaja napravio je statistiku zvanja u provinciji pri čemu je došao do zaključka da je broj braće laika u provinciji zadnjih godina »strahovito opao«¹²². O velikom manjku zvanja za braću laike provincijal je u godišnjim izvještajima obavještavao i generalnog ministra. Da bi kulturno i duhovno stanje braće laika u samostanima popravio i njihov položaj olakšao provincijal je s definitorima te s članovima Provincijskog odgojnog odbora (dalje: POO) za njih sastavio *Ordo diurnus* (*Dnevni red*), koji je publiciran i dekretiran provincijalovom okružnicom od 30. prosinca 1957. godine. Iz dnevnog reda je vidljivo što je provincijal naredio gvardijanima samostana koji imaju braću laike. Prema provincijalovoj naredbi braći laicima se trebalo omogućiti »četvrt sata duhovnog štiva ... dnevno jedan sat slobodnog vremena ... vrijeme poslije osam sati navečer mogu posvetiti sebi ... Instructor laicorum dužan je braći laicima ... držati vjersku i duhovnu pouku svaki tjedan jedan puta«¹²³. Samostanski poglavari bili su dužni provincijala obavijestiti o tome kako se vrše odredbe Dnevnog reda za braću laike. Braća laici su bili »prezaposleni«¹²⁴. Pred kraj svoga provincijalnog mandata provincijalna uprava generalnom ministru uputila je dopis u kojem ga mole da »braći laicima Ilirske provincije odobri moljenje Božanskog časoslova na materinskom jeziku«¹²⁵. Akutni problem redovnika braće laika treba promatrati u sklopu tada općeprisutnog fenomena i distance koja je postojala u odnosima između klerika, bilo dijecezanskih bilo redovničkih, i vjernika laika općenito u Katoličkoj crkvi prije Drugoga vatikanskog koncila (1962. – 1965.), a takvo sveopće stanje onda se reflektiralo i na samostanske zajednice i provincije te na one redovnike koji su bili prezbiteri prema onim redovnicima koji su bili laici. Tada prevladavajući klerički i juridički mentalitet ili klerikalizirani i juridički pojam Crkve hranjen apologetskim duhom ostao je dugo živjeti i poslije spomenutog Koncila. Provincijal Tomislav tada je dominirajući legalizam i juridizam vidio kao »najtemeljniju crtu suvremenog redovništva /a i općecrkvenog/ mentaliteta«¹²⁶. Tako je, smatra provincijal do »kulminantne točke doveden 16., 17., i 18. vijek, kad se Crkva pomoću naglašavanog juridizma i legalizma borila protiv protestantizma, iluminizma, etc.«¹²⁷. Na taj sveprisutan legalizam i juridizam provincijal Tomislav vratio se u još jednom pismu, tvrdeći da je takav sveprisutni mentalitet u Crkvi stvorio »pasivizam i imobilizam u katoličkim vjernicima pa

¹²¹ Usp. GTŠ, str. 10.

¹²² Usp. GTŠ, str. 1.

¹²³ Usp. *Ordo diurnus ab omnibus FF. laicis prov. Illyriae OFM Cap. observandus. Ordo* nalazimo na jednoj stranici teksta koji je izvučen iz provincijalove okružnice, nije datiran, a nalazi se u: OATJŠB, fascikl Zakonodavstvo OFM Cap. 1957. – 1970.

¹²⁴ Usp. Usp. *Commonitorium za II. sastanak Provincijalnog Odgojnog Odbora*, br. 75/58., Zagreb, 15. II. 1958., str. 4, u: OATJŠB, fascikl Provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958. *Commonitorium* sadrži pet nepunih stranica strojopisnog teksta s potpisom provincijala na kraju dopisa.

¹²⁵ Usp. Dopis provincijalne uprave Ilirske kapucinske provincije generalnom ministru, Nr. 186/58., Zagreb, 22. V. 1958., u: GA, G67, 3.1.

¹²⁶ Pismo provincijala Tomislava Hadrijanu Boraku u Rim, Zagreb, 9–10. VI. 1958., str. 2, u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959. Pismo sadrži nepunih devetnaest stranica teksta.

¹²⁷ Usp. Pismo provincijala Tomislava Hadrijanu Boraku u Rim, Zagreb, 9–10. VI. 1958., str. 2, u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959.

i redovnicima»¹²⁸. Na tragu takva shvaćanja i detektiranja stanja sada kao provincijal a kasnije kao teolog odmah po završetku Koncila na tragu koncilskih dokumenata o Crkvi (*Lumen gentium*) i redovništvu (*Perfectae caritatis*) široj je posvuda nov koncilski dijaloški duh na svim razinama crkvenog života.¹²⁹ Međutim, taj se novi koncilski dijaloški, personalizirajući duh, umjesto dosadašnjeg stoljećima oblikovanog klerikalnog, apologetskog, juridičkog i legalističkog duha teško i vrlo sporo probijao u kršćansku, crkvenu svijest. Ograničavamo se za ovu prigodu samo na samostalnu Hrvatsku kapucinsku provinciju i jedan primjer redovnika laika. Dotični redovnik brat laik živi i za vrijeme dok je trajala Ilirska kapucinska provincija (1967.) a i kasnije kao član samostalne Hrvatske kapucinske provincije. Na jednom provincijalnom kapitolu 1976. godine, jedanaest godina po završetku Drugoga vatikanskog koncila, i sedam godina (1969.) nakon obnovenih i novom duhu vremena prilagođenih kapucinskih Konstitucija u duhu koncilskih dokumenata, jedan brat laik o poteškoćama svoga dotadašnjeg redovničkog iskustva kao brat laik progovara ovim riječima: »Braća su nekako podcijenjena i drugorazredni ljudi u samostanu. A to je zato jer je velika razlika između braće svećenika sa visokom školom, fakultetom i braće koja jedino imaju osnovnu školu, ako je imaju... mene su sprečavali... a ima i onih koji su mi pomagali.«¹³⁰ Držimo da je taj redovnik mislio ponajprije na provincijala Tomislava jer je dotični upravo za vrijeme njegove provincijalne službe položio svečane ili doživotne zavjete u Ilirskoj kapucinskoj provinciji kao brat laik. Tom prigodom provincijal Tomislav uputio mu je pismo čestitke i ohrabrenja na započetom redovničkom, laičkom putu gdje mu, među ostalim piše: »Neka Vaš život vodi Mudrost Božja [...] neka ona uvijek bude siguran i mio zakon u koji će se Vaše srce zaklanjati kad god ga pritisnu tjeskobe, brige, razočaranja, crna predviđanja naše sive svakidašnjice. Kad tvrdi dani patnje i stiske zaskoče Vašu dušu [...] uvijek se onda zaklonite u Vječnu Mudrost Božju...«¹³¹ Provincijal Tomislav je s definitorijem razmišljao čak i o otvaranju unutar provincije centra za braću laike. U *Communitoriumu* za 2. sastanak POO upućen opet prefektu studija u provinciji otkriva nam da je »preč. p. General sa svojim definitorijem odobrio nastojanje da se takav centar za odgoj kandidata za braću laike pokuša stvoriti...«¹³² Smatramo da je Tomislav Šagi što se tiče braće laika kao provincijal bio dalekovidan kad je u pitanju poboljšanje njihova položaja po samostanima u provinciji. Tako se založio u njihovu korist kako bi se postojeće razlike između braće svećenika i braće laika u provinciji smanjile, međusobni odnosi preko

¹²⁸ Usp. Pismo provincijala Tomislava Hadrijanu Boraku u Rim, Zagreb, 2. VII. 1958., str. 2 i 9, u: OATJŠB, fascikl T. J. Šagi-Bunić Hadrijan Borak, korespondencija 1950. – 1959.

¹²⁹ Navodimo tek jedan njegov postkoncilski članak na temu opasnosti neoklerikalizma u Crkvi: Tomislav ŠAGI-BUNIĆ, »Opasnost od neoklerikalizma«, *Svesci*, br. 9, Zagreb, 1968., str. 53–63.

¹³⁰ Usp. *Acta capituli provincialis* 1976. Hrvatske kapucinske provincije, str. 130.

¹³¹ Pismo provincijala Tomislava redovniku bratu laiku koji je polagao svečane zavjete, 28. travnja 1956., str. 1. Pismo je strojopisno, vlastoručno potpisano, sadrži nepune dvije stranice teksta, a na lijevoj strani po završetku pisma stoji rukom dopisano fr. Andrija Melnjak, Varaždin. Rukopis dopisanog teksta je provincijalov.

¹³² Usp. *Communitorium za II. sastanak Provincijalnog Odgojnog Odbora*, br. 75/58., Zagreb, 15. II. 1958., str. 3, u: OATJŠB, fascikl Provincijal Šagi-Bunić, pisma, dokumenti, razno 1955. – 1958. *Communitorium* sadrži pet nepunih stranica strojopisnog teksta s potpisom provincijala na kraju dopisa. U ovom *Communitoriumu* saznajemo da je ta ideja o centru za braću laike tek u začetku i da bi je postupno trebalo realizirati. Do njezine realizacije, koliko nam je poznato, nije nikada došlo.

dijaloga više personalizirali i da bi se na taj način sve više produbljivalo kršćansko i redovničko zajedništvo i svjedochanstvo pred svijetom koji se sve više sekularizirao.

6. Organizacijsko-pravna baština provincijala Tomislava Šagija

Pred kraj našeg istraživanja zadnjih mjeseci provincijalne službe Tomislava Šagija smatra-mo potrebnim prikazati jedan važan dio baštine koju je kao provincijal iza sebe ostavio do dana današnjega. Pritom ne mislimo samo na vrijeme njegove provincijalne službe nego i njegovo kasnije aktivno djelovanje kao prezbitera, redovnika i člana samostalne Hrvatske kapucinske provincije, kasnije prozване, provincije sv. Leopolda Bogdana Mandića. U prikazu njegove baštine za ovu prigodu ograničavamo se na nekoliko važnih točaka koje će do dana današnjega u Hrvatskoj kapucinskoj provinciji sv. Leopolda Bogdana Mandića ostati prisutne. Riječ je o sljedećim točkama: 1. Duljina trajanja provincijalnog kapitula; 2. Ekonomsko uređenje provincije i financiranje klerika; 3. Pastoralni liturgijski odbor; 4. Godišnji odmori; 5. Poboljšanje položaja redovnika laika u samostanima; 6. Osnutak ekonomsko-građevinsko-umjetničke komisije.

U prikazu i istraživanju ovog dijela studije koristit će nam kao polazište za nabrojane točke trogodišnji izvještaj, naslovljen kao Govor, koji je provincijal Tomislav Šagi podnio na provincijalnom kapitolu svim sudionicima kapitula 22. VII. 1958. godine u Varaždinu. A nakon toga ćemo za pojedine nabrojane točke kratko ukazati i potkrijepiti kakvo je stanje s obzirom na njih bilo kroz prethodnu i kasniju povijest provincije do danas. Provincijalni kapitol do vremena provincijalne službe Tomislava Šagija u Ilirskoj kapucinskoj provinciji trajali su, prema ustaljenom običaju, svega jedan dan. Jedina i najvažnija točka bila je izbor novog provincijala i nove provincijalne uprave. Navodimo tome u prilog nekoliko povijesnih primjera. Na provincijalnom kapitolu Ilirske kapucinske provincije iz 1933., prema Kronici, »u Celju izabran je provincijalom o. Lino Prah«¹³³. Za godinu 1939. pronalazimo u istoj Kronici podatak da se »dne 11 srpnja vršio u Celju provincijalni kapitul na kojem je za provincijala izabran o. Lino«¹³⁴. Za provincijalni kapitul 1952. pronalazimo da je »otvoren dne 5. VII. navečer ... a u 8 s. (po večeri) počela je rasprava o pitanjima koja je već u cirkularu oglosio prov. vikar«¹³⁵. Iz saživnog pisma za provincijalni kapitul 1958. godine vidljivo je da je provincijal Tomislav Šagi pomaknuo vrijeme otvaranja kapitula na 15:00 u odnosu na dan kad se bira provincijal o čemu smo pisali u prethodnim redcima ove studije kad smo govorili o dnevnom redu kapitula, kako bi bilo vremena za raspravu o važnim provincijskim pitanjima. Iz saživnog pisma za provincijalni kapitul 1961. godine provincijal Odilon se vraća na staru praksu pa stavlja da provincijalni kapitul počinje dan ranije, navečer »11. Julii 1961 horam 18.00«¹³⁶. Iz Odilonova saživnog pisma nije vidljivo je u njemu navedeno o kojim se pitanjima na provincijalnom kapitolu raspravljalo. Kroz kasniju

¹³³ KSVŽ, za godinu 1933.

¹³⁴ KSVŽ, za godinu 1939.

¹³⁵ KSVŽ, za godinu 1952.

¹³⁶ Odilo a Cerknica, *Litterae Convocatoriae noni capituli provincialis provinciae Illyiricae*, Nrus prot. 36/61., Škofja Loka, 24. IV. 1961., u: Arhiv Hrvatske kapucinske provincije sv. Leopolda Bogdana Mandića.

povijest ustalila se praksa da provincijalni kapituli traju i po više dana.¹³⁷ S tendencijom povećanja vremenskog trajanja provincijalnog kapitula provincijal Tomislav Šagi je, kako je vidljivo iz njegova sazivnog pisma za kapitul, bio već započeo. A ta tendencija se onda kroz kasniju povijest samo povećavala ne samo što se tiče sati nego i dana trajanja provincijalnog kapitula. Inače u kapucinskom zakonodavstvu, u Konstitucijama, Ordinacijama, pa i kasnije u provincijskom Statutu ili Pravilniku za obavljanje provincijalnog kapitula, nismo pronašli nikakav propis koji bi vremenski određivao trajanje provincijalnog kapitula pa je to pitanje očito bilo prepušteno prosudbi i ostavljeno na volju pojedinom provincijalu i njegovoj upravi.

Ekonomsko uređenje provincije druga je točka za koju smatramo da je tadašnji provincijal imao odlučujući utjecaj da joj se kroz kasniju povijest posvetila dužna i ozbiljna pažnja tako da je ona kasnije postala kao propis provincijskog Statuta. U svom trogodišnjem *Govoru*, odnosno izvještaju na provincijalnom kapitolu 22. VII. 1958. godine u dijelu gdje govori o ekonomiji provincijal smatra da je »na području materijalno-ekonomskom najvažnije i za razvoj Provincije najdalekosežnije, što smo u toku trijenija s definitorijem uspjeli, a što je započeo moj Predšasnik, stvaranje provincijalne ekonomije tako, da provincijal ima mogućnost, da osamostali i uzdržava odgojne institucije, pa da te institucije i klerici nisu prepušteni na dobru volju pojedinim samostanima«¹³⁸. Provincijal Tomislav u izvještaju obavještava braću kapitulare da je s definitorijem »8-10. X. 1957. stavio na tajno glasanje i jednoglasno usvojili zaključak: Provincijal je dužan da se brine za uzdržavanje i školovanje svih klerika, novaka i djelomično djaka naše Serafske škole. Pojedini samostani dužni su u tu svrhu doprinositi svoj prinos provincijalu, prema broju patara, koji služe svetu misu.«¹³⁹ Taj zaključak iz 1958. godine, koji je provincijal Tomislav Šagi sa svojim tadašnjim definitorijem donio pravno je prisutan i na snazi bio već od prvog provincijskog Statuta hrvatske kapucinske provincije iz 1974.,¹⁴⁰ ali je i dan-danas na snazi, premda s nešto drukčijom formulacijom, preko važećeg i aktualnog zadnjeg Statuta Hrvatske kapucinske provincije sv. Leopolda Bogdana Mandića, izdanom u travnju 2013. godine. U potonjem Statutu, u članku III., broju 14 stoji: »Odgojno-obrazovne ustanove uzdržava Provincija doprinosom pojedinih kuća prema normama koje izdaje provincijalni kapitul.«¹⁴¹ Osim ovog pitanja, provincijal je u svom trogodišnjem izvještaju spomenuo i to kako je bio »potpuni abus, kad je naš provincijal godinama bio bez svoga ekonomista. Po izričitom propisu Kodeksa /Kan. 516 § 3/ provincijal ne može vršiti službu provincijalnog ekonomista.«¹⁴²

U svom trogodišnjem izvještaju provincijal Tomislav Šagi navodi da je u godišnjem izvještaju o provinciji generalnom ministru (za 1957.) »predvidio prijedlog da bi se tokom

---

¹³⁷ Kao primjer za to navodimo zadnji provincijalni kapitul Hrvatske kapucinske provincije sv. Leopolda Bogdana Mandića koji je trajao četiri dana, od 1. do 4. srpnja 2014. godine. Usp. »Kronika kapitula«, *Vjesnik Hrvatske kapucinske provincije sv. Leopolda Bogdana Mandića*, god. 49, br. 1, Zagreb, 2014., str. 8–11. (dalje: VHKP).

¹³⁸ GTŠ, str. 6.

¹³⁹ Isto.

¹⁴⁰ Usp. *Statut Hrvatske kapucinske provincije*, Zagreb, 1974., čl. VIII., br. 72.

¹⁴¹ *Statut Hrvatske kapucinske provincije sv. Leopolda Bogdana Mandića*, Zagreb, 2013., čl. III., br. 14.

¹⁴² GTŠ, str. 7.

vremena u provinciji osnovao Pastoralno-liturgijski odbor koji bi kao komisija stručnjaka bio na pomoć provincijalu, razgledao prilike u pojedinim mjestima, davao sugestije što bi se učinilo za poživljavanje i invencioniziranje pastoralnog rada u pojedinim crkvama, vodio brigu o misijama, itd.«¹⁴³ U nastavku provincijal kaže da generalni ministar taj njegov prijedlog pohvalio. Ta ideja i prijedlog u kasnijoj povijesti Hrvatske kapucinske provincije nisu našli mjesta kao takvi u Statutu provincije. Čini se da se ta ideja uopće i sporije probijala u svijesti braće u provinciji. Provincijal Hadrijan Borak, primjerice, u svom Izvještaju na provincijalnom kapitolu 1973. godine na tu temu primjećuje »da bi nam dobro došao jedan odbor koji bi poticao i usmjeravao liturgijsku obnovu u našim crkvama«¹⁴⁴. U kasnijoj povijesti Hrvatske kapucinske provincije prijedlog i ideju provincijala Tomislava Šagija možemo pratiti u modificiranom obliku preko tzv. pastoralnih sastanaka koji su na godišnjoj razini u provinciji bili organizirani kroz više dana.¹⁴⁵ Nekadašnji prijedlog i ideja provincijala Tomislava Šagija se u kasnijoj povijesti provincije razvijala i u smjeru tzv. godine uvođenja u pastoralnu praksu. Tako provincijal Bonaventura Zvonimir Šagi na jednom provincijalnom kapitolu izvještava: »Već devet godina naši mladi svećenici provedu prvu godinu u vidu stjecanja pastoralne prakse.«¹⁴⁶ Kasnije je ta ideja uobličena i organizirana kao godina uvođenja u pastoralnu praksu prerasla i ušla u Odgojno-obrazovni plan i program Hrvatske kapucinske provincije sv. Leopolda Bogdana Mandića.¹⁴⁷ Osim toga nakon završetka pojedinih provincijalnih kapitula provincijalna uprava osnivala je pojedina vijeća zadužena za razna pitanja u provinciji, pa je tako postojao »Tajnik za apostolat/pastoral«,¹⁴⁸ kasnije se to proširilo na »Vijeće za apostolat/pastoral«.¹⁴⁹

Što se tiče četvrte točke, godišnji odmori, za koju smatramo da je provincijal Tomislav Šagi ostavio orijentativni trag za kasniju pravnu i organizacijsku povijest provincije opet počinjemo od njegova trogodišnjeg izvještaja na provincijalnom kapitolu iz 1958. godine. U jednom njegovu dijelu govori o godišnjem odmoru u koje piše: »U toku moga provincijalata sve se više razmahala želja, da pojedini redovnici imaju svoja ferja. Smatrao sam, da to ne treba osuditi jer u našim krajevima godišnji odmor postaje opća pojava, pa polako i opća potreba. [...] Zato sam ja rado davao dozvole za ferja, pa sam nastojao, da neka braća lajici idu ne ferje.«¹⁵⁰ Tadašnje provincijalovo predviđanje o godišnjem odmoru braće pokazalo se ispravnim pa je kasnije ta ideja ušla i u prvi Statut provincije te ostala trajno prisutna do danas.¹⁵¹

¹⁴³ GTŠ, str. 12.

¹⁴⁴ Hadrijan Borak, Prikaz stanja provincije god. 1970. – 1973., str. 3, u: *Acta capituli provincialis 1973*.

¹⁴⁵ Usp. Bono Zvonimir Šagi, Izvještaj o životu i radu provincije u trogodištu 1973. – 1976., str. 20, u: *Acta capituli provincialis 1976*.

¹⁴⁶ Bono Zvonimir Šagi, Izvještaj o životu i radu Hrvatske kapucinske provincije blaženog Leopolda Mandića 1979. – 1982., 16., u: *Acta capituli provincialis 1982*.

¹⁴⁷ Usp. »Godina uvođenja u pastoralnu praksu«, u: *Odgojno-obrazovni plan i program Hrvatske kapucinske provincije svetog Leopolda Bogdana Mandića*, Zagreb, 2000., čl. VI., br. 37. i 38.

¹⁴⁸ Usp. »Zajedničke službe i zaduženja na razini provincije«, u: *VHKP (VII)*, god. 22, br. 5, Zagreb, 1988., str. 42–43.

¹⁴⁹ Usp. »Zajedničke službe i zaduženja na razini provincije«, u: *VHKP (X)*, god. 32., br. 4–5/97, Zagreb, 1997., str. 33.

¹⁵⁰ GTŠ, str. 8.

¹⁵¹ Usp. »Odmor i putovanje«, čl. VI., br. 58 i 59, *Statuta Hrvatske kapucinske provincije* iz 1974. i čl. X., br. 81 i 82 *Statuta* iz 2013. Hrvatske kapucinske provincije sv. Leopolda Bogdana Mandića.

O poboljšanju položaja redovnika laika po samostanima, na što je provincijal također bio vrlo osjetljiv poduzimao je, kako smo vidjeli, tijekom svoga mandata važne i nove korake u tom smjeru. I kao zadnju točku za koju mislimo da je provincijal Tomislav Šagi dao orijentacijska načela spomenimo njegov prijedlog za osnutkom ekonomsko-građevno-umjetničke komisije u provinciji. O tom prijedlogu govori također u svom izvješčaju na provincijalnom kapitolu 1958. godine. Među ostalim spominje da je u izvješčaju o provinciji za prethodnu godinu koji je poslao u Rim generalnom ministru spomenuo takav prijedlog i da je »generalni ministar njegov prijedlog u izvješčaju u svom odgovoru od 31. I. 1958., pohvalio«¹⁵². U kasnijoj povijesti Hrvatske kapucinske provincije taj prijedlog za osnutkom takve vrste komisije pronalazimo pod nazivom *ekonomska komisija*.¹⁵³

Ovim dijelom studije nastojali smo prikazati i pokazati da je upravna, statutarne i organizacijska baština nekadašnjeg provincijala Ilirske kapucinske provincije Tomislava Šagija, kasnije člana Hrvatske kapucinske provincije sv. Leopolda Bogdana Mandića ostala plodonosno živjeti u narednim desetljećima do dana današnjega. Njegove smjernice i prijedlozi koje smo ukratko prikazali naišli su na plodno tlo te su preživjeli sve kasnije društvene, političke i provincijske organizacijsko-pravne promjene.

Zaključak

Istraženi i prikazani isječak povijesti zadnjeg i završnog dijela provincijalne službe Tomislava Šagija otkriva nam neprestanu dinamiku mladog i vrlo angažiranog provincijala, koja je vidljiva iz događaja koje smo istražili. Nalazeći se u zadnjem dijelu svoga provincijalnog mandata kao provincijal pred dvama kapitulima, jednim generalnim (kraj svibnja i početak lipnja 1958.) a drugim provincijalnim (22. – 23. VII. 1958.), i na prvom preko svoga *Serma*, a osobito na drugom, onom provincijalnom, držimo da je ostavio trajno vidljiv trag i vrijedne uvide za kasnije redovničke naraštaje svoje redovničke provincije. Njegove bogate uvide i prijedloge je nakon ukidanja Ilirske kapucinske provincije 1967. godine te istodobno ponovnog osnutka i osamostaljenja Hrvatske kapucinske provincije (ispočetka komisarijata), koja je kasnije prozvana Hrvatskom kapucinskom provincijom sv. Leopolda Bogdana Mandića, ona preuzela i integrirala u neke svoje i do dana današnjega važeće statutarne, upravne i organizacijske strukture. U tom smislu postavio je i ostavio neke važeće i trajne kriterije za svoju provinciju. Oni su doduše, kako i sami možemo osobno posvjedočiti, postupno zaživljavali u provinciji i kasnijoj povijesti, i opet ne svi na isti način, što je samo znak njihove vrijednosti, koju pojačava i činjenica da ni nakon proteka toliko godina nisu izgubili na svojoj snazi pa i danas mogu biti upotrebljivi, što je dakako, mislimo, uvelike olakšavalo rad svim kasnijim provincijalima koji su se neizbježno morali pozabaviti nabrojanim temama. Možemo na kraju, nakon svega istraženoga, reći da je provincijal Tomislav Šagi vodio provinciju vrlo savjesno, stručno i odgovorno, ali, u duhu današnjega suvremenog rječnika, možemo reći i vrlo profesional-

---

¹⁵² Usp. GTŠ, str. 5.

¹⁵³ Usp. »Zajedničke službe i zaduženja na razini provincije«, u: *VHKP (VII)*, god. 22, br. 5, Zagreb, 1988., str. 42. Zatim usp. *VHKP (X)*, god. 32., br. 4–5/97, Zagreb, 1997., str. 33 i *VHKP (XVI)* god. 49, br. 1 (1), Zagreb, 2014., str. 21.

no. Mislimo da je tako Tomislav Šagi i po završetku provincijalne službe za sve redovnike svoje provincije ostao trajni autoritet, pomažući savjetom, znanjem i iskustvom, ali i nakon svoje smrti postaje daljnje ohrabrenje, vizionarsko nadahnuće i svima poticaj u svakom pogledu.

SUMMARY

THE ENDING OF THE PROVINCIAL SERVICE OF TOMISLAV ŠAGI IN THE ILLYRIAN CAPUCHIN PROVINCE AND ITS HERITAGE THROUGHOUT HISTORY

This study delivers analysis and description of activities of Tomislav Šagi (Tomislav Janko Šagi-Bunić) during the last months of his service as the provincial in the Illyrian Capuchin province. Namely, the study covers only period between January 1958 and December 1958, since in the two previous studies, author has analyzed earlier periods of Šagi's service (from July 1955 to December 1957). In this study author has tried to reveal and describe events that preceded the Provincial Chapter of July 1958. Besides these events, author describes Šagi's work at the Catholic Faculty of Theology of the University of Zagreb. In the concluding part of the article author emphasizes Šagi's organizational and legal heritage in the Illyrian Capuchin province that later became part of the Croatian Capuchin province of St. Leopold Bogdan Mandić. Therefore, this article – together with the previous two studies – represent a contribution to our knowledge about early days of service of Tomislav Šagi, which was up to now little known in the wider community.

KEY WORDS: *the provincial office, Tomislav Šagi, Capuchins, Illyrian Capuchin province.*

